

'ההפך' הוא סיפור אהבה בין בחור הלומד
בישיבת הסדר לבין נערה החולה בסרטן.
ככל שהם מתאהבים כך קשה להם להישאר
יחד, בגלל מגבלות ההלכה, והידיעה
שהיא לא תחיה

אם אהבתם אותו תוכלו לשלם בעבורו:

[20 ₪](#)

[30 ₪](#)

[40 ₪](#)

[או כל סכום שתבחרו](#)

תוכלו גם [ליצור קשר](#) עם המחבר

או לגלוש [לאתר](#) שלו

יהושע גרינברג

ההפך

אני יושב לצד זו שיושבת לצידי וחושב את הסיפור הזה. היא שאלה אותי שאלה והחזירה אותי אחורה לזמן שאיני יכול להתעלם ממנו, בפרט כשאני יוצא עם בחורה. היא לא מוצאת-חן בעיני הבחורה הזאת, אבל אני לא יכול לומר לה את זה.

איילת לא היתה הבחורה שהייתי חושב שתהיה אתי. היא לא היתה בחורה. נערה זו המילה. בהיפוך די ברור לעומתי היא היתה מקובלת בחברה. מאוד מקובלת. יפה, חברות סביבה תמיד, חבר'ה שרצו להיות לידה. ממילא לא היה כאן דבר שאַתגר אותי. היא היתה צעירה ממני, שלוש שנים. בתנועת-נוער זה דבר משמעותי. שלוש שנים זה דור אחר. תנועת-נוער, משום ששם פגשתי אותה. אולי היא פגשה אותי. אנחנו גרים ביישוב לא גדול, משהו כמו ארבע מאות משפחות, דתיים. זה יותר כמו שכונה גדולה של עיר, רק שמחוץ לה. לפני ארבעה חודשים סיימתי את הצבא, זאת אומרת שירות ראשון. אני בישיבת הסדר.

אני לא יודע למה, אבל מאז השתחררתי אני מגיע לסניף לשבתות. החבר'ה שלי לא מגיעים כבר, אנחנו מבוגרים. רק אני הגעתי ולא היה לי הרבה מה לעשות שם. לקחתי גמרא והתחלתי ללמוד. ישבתי בעזרת נשים בבית-הכנסת שבסניף. זה כבר כמה שבתות שזה כך ואני לא יודע למה אני עושה את זה. אני חושב שאני מנסה לשחזר לעצמי את העולם של קודם שהתגייסתי לצבא. אולי זה כך. מוזר מאוד להיות בצבא, בפרט כשאתה בחור דתי ובאת מישיבה. אני לא יודע עוד לעכל את מה שעברתי שם. זה בדרך-כלל עובר לי בראש כשאני יושב בסניף ולומד. מאוד קשה לי לספר את כל זה כסדר. אני רואה את איילת ואני רואה את פגישותינו. את החושך ואותה, ואיני יודע מה לעשות עם כל זה.

בפעם הראשונה שהיא ניגשה אלי ושאלה אותי שאלה בהלכה שאני כבר לא זוכר מה היא, היא כבר ידעה שהיא חולה. היום זה ברור לי. זה מחויב. היא יכולה היתה לגשת ולדבר אלי שם בסניף רק משום שהיא הפסיקה להיות מדריכה והיה לה זמן פנוי. היא הפסיקה להיות מדריכה בשבוע שלפני כן בגלל גילוי המחלה. זה היה עוד קודם שניתן היה להבחין בסממנים החיצוניים. אני מבלבל עכשיו. צריך לספר את הדברים כסדר.

לפני שבוע ניגש אלי משהו ושאל אותי אם אני מעוניין להיפגש עם בת-דודה שלו. עניתי בחיוב. היא לא מוצאת-חן בעיני. נפגשתי איתה. היא לצידי עכשיו. היא שאלה אותי אם נגעתי אי-פעם במישהי. אני חושב.

פעם אחת איילת שאלה אותי שאלה אחת. בשבוע שאחריו עוד פעם. הפעם דיברנו על מה שדיברנו בשבוע שעבר. בשבת הבאה שוב. בלי ששמתי לב לכך נוצר דפוס. אחרי כמה שבתות כאלה איילת הפסיקה לבוא לסניף. בתחילה ניסיתי ללמוד כהרגלי. כשראיתי שהיא לא באה לא יכולתי להתרכז יותר. סגרתי את הגמרא ורגלי לקחו אותי לשוטט. אחרי זמן ראיתי שאני מתקרב אל ביתה והתביישתי. ניסיתי לקחת את רגלי לכיוון אחר, אבל הן לא צייתו.

סופו של דבר מצאתי את עצמי עומד ליד דלת ביתה, שיננתי לעצמי מה אומר כשאימה פתחה את הדלת, קיבלה את פני בשמחה וקראה לאיילת. היא עמדה שם, שמחה מאוד, עם מעט מאוד שיער. הצטרפתי אל עוד חברים שישבו איתה בחצר והרגשתי אידיוט. התביישתי מאוד שבאתי, הלוא לא הייתי אפילו בשבט שלה. ישבתי בשקט. אחר-כך הם קמו ללכת

ואני לא ידעתי מה לעשות. נשארתי קצת מתמהמה, ואחרי שיצא האחרון שאלה אותי איילת אם אני ארצה אולי לטייל איתה קצת. הסכמתי, אבל עדיין היה בי התסכול של לשבת בחברה שאני לא חלק ממנה.

יצאנו החוצה, מודעים מאוד למבטים שעלולים להיות. ישבנו על סלע שצופה אל נוף, ואיילת התנצלה. "לא סיפרתי לך ולא ביקשתי ממך לבוא. קיוויתי שתבוא לבד." אני עדיין לא ידעתי כל-כך מה מתרחש, שהרי רגלי הובילו אותי בטעות לביתה וכאן נראה כאילו משהו כבר התרקם. לא אמרתי כלום.

לאחר זמן נראה שהבריות התרגלו לראות אותנו ביחד. לא היתה תחרות גדולה על איילת, היתה רחמנות עליה. שמחו כולם שמישהו פרש כנפו עליה, ושזה הייתי אני. מקובל לראות מישהו דתי במיוחד עוזר לסובלים בצרה.

זה היה בערך הזמן שבו התחילה המצוקה של לגעת ולא לגעת. זה נראה אידיוטי, אבל כך היה. בעצם, זה לא נכון. אז היה עוד זמן נעים של שכחה. מצאנו מקום מוזנח שאף אחד בחברה לא התאווה אליו והתענגנו על נוכחותנו שם. זה מה שקרה באותו זמן, אבל לא היה אפשר לעצור את מה שהתחיל להיוולד מתוך זה. היה ברור שהקשר בינינו לא מוביל לנישואין. איילת היתה צעירה וחולה. ההורים שלה שמחו על כך שהיא יוצאת אתי משום שהיא היתה חולה. אני לא מתכוון לכך שהיתה להם התנגדות אלי לולא היא היתה חולה. אלא שהם היו חוששים מכך שהיא יוצאת עם מישהו מבוגר כשהיא כל-כך צעירה. אבל היא היתה חולה והם שמחו שיש לה מישהו. כשלא היה מוצא לקשר הזה, כשהיה ספק אם איילת בכלל תחיה, לא היה שייך לחשוב על נישואין, ומאידך הדברים בינינו דחקו ולא יכולנו אפילו לגעת אחד בשני.

אני רוצה לדבר קצת על העניין הזה של איסור המגע כי יש בזה המון עיוותים שנובעים מבורות. באופן עקרוני איסור המגע בין בני-זוג שאינם נשואים נובע מכך שהאישה אסורה במגע כל זמן שהיא נידה. אישה נידה בזמן הווסת וקצת אחריו. היא יוצאת מכלל נידה כאשר היא טובלת, וזה נעשה כשבוע לאחר שתם המחזור. הבעיה היא שכל זמן שהאישה לא טבלה חלים עליה איסורי המגע שחלים על הנידה.

באופן מעשי אישה טובלת רק קודם שהיא מתחנת, אבל אם היתה טובלת עוד קודם לכך, היתה מותרת במגע. בשלב כלשהו בהיסטוריה היהודית נאסר על הבתולה לטבול, חוץ מאשר לצורך נישואין. כך הוגבל קשר המגע בין בחור לבחורה לנשואים בלבד.

זה נראה אידיוטי כל הדיבורים האלה, כי איילת מתה והכול מאבד הקשר וחיבוט בהתאם לכך, אבל אני יכול לומר שבאותו זמן התאוותי מאוד לקצה אצבעה. ישבתי בבית-המדרש ולמדתי עם החברותא שלי כשנכנס מישהו להודיע לי שקוראת לי מישהי מבחוץ. יצאתי החוצה לראות ומצאתי את איילת. שמחתי מאוד. נכנסתי לבית-המדרש וביקשתי סליחה מהחברותא שלי ויצאתי שוב החוצה אל איילת. עמדנו שם בפתח בית-המדרש והיינו שנינו נרגשים. אני לא יודע למה. אחר-כך התחלנו שנינו לדבר ביחד וגייחנו בעצבנות. אחר-כך היא סימנה לי להתחיל ואני שאלתי אותה מה היא רוצה לעשות. בינתיים עברו שם בחורים והביטו בנו. שמחתי מאוד על כך שהם הביטו, אבל היום איני בטוח אם הביטו בה או בשערה שכמעט כבר לא היה. התרחקנו קצת מן הפתח והצעתי לה ללכת לקנות גלידה. היא הסכימה בשמחה ואמרה שזה מה שהיא רצתה. הלכנו לעיר. לא שאלתי אותה מתי היה הטיפול האחרון שלה. לא חשבתי על זה. באותו זמן היה לי מאוד טוב. למדתי טוב בשיבה. היתה לי שלמות. הייתי קם בבוקר ומרגיש שהעולם בטוח בידי. אני חושב שהיה

לי ברור שאיילת לא תעזוב אותי משום שהיא חולה. הייתי שם לצידה וזה עזר לה. לא חשבתי שהיא תחליף אותי באחר. מאידך, לא הייתי צריך להתחיל לחשוב אם אני מעוניין להישאר איתה. המוות האפשרי, העתידי, בלם התלבטויות של נישואין. אבל כל זה לא היה במודע. היה לי טוב איתה והיא היתה נעימה מאוד. איילת לבשה כובע קטן שהסתיר את קרחתה. אני חושב שבגלל זה אנשים שראו אותנו ברחוב חשבו שאנחנו נשואים ושזה כיסוי ראש.

"מה אתה מתכוון לעשות כשתעזוב את הישיבה?"

"אני לא מתכוון לעזוב את הישיבה."

"אז מה תעשה?"

"אני אשאר ללמוד."

"ממה תתפרנס?"

"מהכוילל. כמו כולם."

"ומה תעשה אחר-כך?"

"אני אהיה ראש ישיבה."

"באיזו ישיבה?"

"בישיבה שאני אקים."

"צריך עוד ישיבות?"

"אני חושב שכן."

"למה?"

"תראי, יש היום ישיבות במקומות מסוימים. אני חושב שצריך ישיבות במקומות שבדרך-כלל אין."

"כמו?"

"כמו חיפה, תל-אביב."

"למה צריך שם ישיבות?"

"שיהיה שם את דבר ה'."

"תראי, זה לא בדיוק ככה. אני חושב שבמקומות האלה יש רוחניות שונה מזו שצריך במקום של ישיבה. בגלל זה אין שם עכשיו ישיבות. אני חושב שדווקא במקומות האלה צריך ישיבות כי זה יכול להכניס לישיבה רוחניות מסוג אחר. רוחניות שאין היום בישיבות."

"איזו רוחניות?"

"לא יודע."

"זה נשמע טוב."

צחקתי. גם היא צחקה. אהבתי לשמוע אותה צוחקת.

"אמרו לך פעם שאתה יפה?"

נבוכתי.

היא ראתה זאת והסמיקה. הסבתי את מבטי.

"מה את תעשי?"

"אני? אני אהיה נשואה."

"למי?"

"למי? לזה שלא יביך אותי. אתה רוצה להישאר כאן או שנלך?"

"מדברת על להביך?"

"די, תרד מזה, רוצה ללכת?"

קמנו והלכנו. ראיתי שהיא בקושי אכלה מהגלידה שלה. היא זרקה אותה לפח. "הטיפולים עושים לי בחילה," היא אמרה. שתקתי. עד עכשיו לא דיברנו על זה.

הלכנו.

"אז מה תעשי?"

"אני לא יודעת. אני מקווה שאני אחיה."

"את תחיי!"

"כן, אולי."

באותו ערב היה קשה לי להתרכז. סיימתי ללמוד מוקדם, סגרתי את הגמרא והלכתי לחדרו של משה, מקווה שהוא שם.

הוא היה.

"ערב טוב, תיכנס."

נכנסתי.

"תה?"

הנהנתי.

"כמה סוכר?"

"כמה שאתה רוצה."

"אשכנזי. לוקח כל מה שנותנים."

צחקתי. קצת בנימוס.

"אז מה הבעיה שלך?" שאל אותי משה כשהוא מחכך ידיו בסיפוק. היה לו מצב־רוח טוב.

שתקתי.

אחר־כך בא התה והוא היה מתוק במידה שרציתי. לגמתי ממנו.

"יש בחורה," אמרתי.

"בחורהההההההה."

"בת כמה?"

"שבע-עשרה."

משה שתק.

"אתה לא יכול למצוא משהו יותר קרוב?"

"לא אני מצאתי אותה. היא מצאה אותי."

"הלוואי עלי."

"לא בדיוק."

"למה?"

"היא חולה."

"מה יש לה?"

"סרטן."

שקט.

"וואלה."

"אז זה מה שמפריע לך?"

"לא."

"מה מפריע לך?"

"אני לא מבין למה היא התחילה אתי."

"שאל אותה!"

"לא יכול!"

"למה?"

"היא תיעלב. אני לא יודע. התחלנו רק עכשיו. אני מפחד שאם אני אשאל אותה היא תלך."

"אז תחכה."

הנהנתי בשקט.

כשנסעתי בסוף-השבוע הביתה לשבת רציתי לנסוע וגם לא רציתי. הרגשתי שיש קפיץ שמושך אותי אחורה בחזרה אל הישיבה. ניסיתי להילחם בזה בתחושה שזה לא הגיוני, אבל זה לא שינה כלום, רק בלבב אותי עוד. היה ברור לי שיש לכל זה קשר עם איילת.

ביום שיש כשהגעתי לא הלכתי אליה וגם בליל שבת לא. היה ברור לי שלא אלך. אפילו נימקתי את זה כבעס שיש לי עליה. התחלתי לשאול את עצמי אם זה הסוף.

למחרת לא יכולתי לחכות עד שתסתיים הסעודה. מיד לאחריה רצתי אל איילת. היא פתחה לי את הדלת ויכולתי לחוש אהבה ודאגה נוסעים במהירות מתחת לבגדי, מליבי, ישירות אליה. היא חייכה. "שלום ראש ישיבה!" "שבת שלום," עניתי. "בוא, תיכנס." נכנסתי.

משפחתה עדיין הסבה לשולחן השבת. ישבתי עמם קצת.

אני סבור שאביה ראה ששנינו בלחץ להיות קצת לבד והוא קיצר. "בוא, נרד למטה," אמרה.

למטה היתה דירה קטנה שהוריה בנו עם הבית. זו היתה כמין יחידה מבודדת בתחתית הבית. רציתי לחבק אותה מייד כשהיינו שם לבד. ישבנו זה מול זה, מסתכלים.

"מה שלומך?" היא שאלה.

"בסדר," עניתי. היה שקט מתוק.

הידיים שלי היו אחוזות בחוזקה בין ברכי. לא נתתי להן להשתולל.

"אני לא מצליח ללמוד בגללך," אמרתי לה.

"גם אני לא לומדת," היא אמרה. וחייכה.

"בואי נצא החוצה קצת," הצעתי.

"יאאללה."

יצאנו דרך דלת שהובילה משם היישר אל החוץ. היתה שמש בחוץ. ויפה.

"בעצם, בואי נחזור פנימה," אמרתי.

"בוא."

חזרנו פנימה. לא ידעתי מה לעשות עם עצמי.

"מה הרופאים אומרים לך?"

"מה הרופאים אומרים לי?" האור כבה בעיניה.

"הם אומרים לי שיהיה טוב."

"ואת מאמינה להם?"

"לא."

"למה?"

"תפסיק לדבר על זה."

"טוב, אני מצטער."

"אל תצטער."

"טוב."

הרגשתי שחברנתי את האווירה בינינו עם השאלות המטומטמות שלי, אבל לפחות לא היה כל-כך מתח באוויר עכשיו.

סיכמנו בינינו שבמוצאי שבת נצא יחד. זאת כמובן אם איילת תרגיש טוב.

כשבאתי במוצאי שבת מצאתי את איילת ואמה רבות בדיוק על זה. "את נראית חיוורת", אמרה לה אמה. "אני מרגישה טוב", היא ענתה לה. גם לי היה נראה שאיילת קצת חיוורת, אבל לא רציתי להתערב, בפרט כשראיתי שאיילת נחושה בדעתה ללכת.

כשיצאנו לבסוף הפטירה איילת כמה מילות כעס על חשבון אמה. לא אמרתי כלום.

כשישבנו באוטובוס אמרה לי איילת בלי להביט לכיוון שלי.

"אני מצטערת על איך שדיברתי אתך היום."

"זה בסדר", אמרתי לה, "אני מבין."

"אתה לא מבין כלום", היא אמרה. ואחר-כך אמרה, "סליחה, אני מתנצלת."

באמת לא הבנתי.

כשחזרתי הביתה באותו ערב היו הורי ערים. זה היה מוזר. הראיתי את עצמי כאילו לא שמתי לב שיש כאן משהו יוצא-דופן ואמרתי להם שבוע טוב. הם ישבו במטבח. הם ענו לי שבוע טוב, ואני ניגשתי למקרר להוציא לעצמי שתייה. "רוצה לאכול משהו?" שאל אותי אבי, "יש עוד אוכל משבת. יש קיגל ויש עוד פשטידה אם אתה רוצה."

"אני אכין לך", התנדבה אמי.

"לא, זה בסדר, אני לא רעב." אמי כבר הוציאה מהמקרר.

"אתה לא רוצה?"

"לא, לא."

"בטוח?"

"כן, זה בסדר, אני לא רעב."

אמא שלי החזירה למקרר.

"נו, אז איך היה היום? נפגשת עם הבחורה הזאת, איילת?"

"כן", עניתי בזהירות. אבי בדרך-כלל לא היה מערב עצמו בענייני.

"לא, פשוט, אמא אמרה לי שהיא ראתה אתכם יחד, והבנתי שזו לא פעם ראשונה."

"כן..."

זה נשמע כמו תירוץ טוב להפיל את זה על אמא.

"לא, אז סתם חשבתי... אגב, מה שלומה?"

"בסדר..."

"אה, היא לא חולה?"

"כן, היא חולה."

"ומה יש לה, אתה יודע?"

"כן, סרטן."

"אה, זהו, זה באמת מה ששמעתי. ומה המצב שלה?"

"אני לא יודע. אני מבין ממנה שהרופאים אופטימים."

"אה, אז זה מה ששמעת ממנה?"

"כן, היא לא אוהבת לדבר על זה."

"אה, ככה."

עכשיו אמא שלי התקרבה אלי. "אתה דיברת איתה על זה?"

"כן, שאלתי אותה."

"והיא לא רצתה לענות לך..."

"היא אמרה לי שהרופאים חושבים שיהיה בסדר. אני לא חושב שהיא משקרת."

"לא... היא בטח לא משקרת, פשוט אבא ואני חשבנו, "התחילה אמי כשהיא נסוגה לאחור, מתיישבת

על כיסא ומסתכלת לכוס שלה. "שאלנו את עצמנו אם זה חכם להתחיל לצאת עם בחורה כשהמצב

שלה הוא כזה." היא הסתכלה בחשש אל פני.

"לא... פשוט חשבנו, במיוחד שהיא לא כל-כך בחורה, " אמר אבא שלי.

"מה זאת אומרת?"

"לא, אני מבין שהיא צעירה, בת כמה היא?"

"שבע-עשרה, " עניתי.

"נו, אז היא ילדה, " אמר אבי והסתכל לכיוון אמי.

"אנחנו פשוט שואלים את עצמנו אם כל זה כדאי, " היא אמרה.

"אתה יודע שאנחנו לא מתערבים בחיים שלך הרבה."

"אבל כאן זה עניין רציני, " השלים אבי. "במיוחד, " הוא הוסיף, "כשזו מישהי שלא היה לך איתה קשר

לפני כן. אם היה לך קשר עם בחורה קודם ופתאום מוצאים אצלה סרטן, ניחא. זאת אומרת, זה לא ניחא

בכלל, אבל אז אני מקבל את זה שחובה עליך להישאר איתה ולעזור לה. לא עוזבים בחורה כשהיא

חולה רק מפני שהיא חולה, אבל כאן..."

"וגם אז, " התערבה אמא שלי, "גם אז, אני חושבת שאם זה היה קורה לי הייתי הולכת אל הבחור

ואומרת לו שעכשיו נפסיק, ואם אני אדע שאני מבריאה, אז נחזור, אבל שבינתיים יהיה חופשי.

עכשיו..."

"עכשיו, " המשיך אבי, "שהיא יודעת שהיא חולה ולא היה לה קשר אתך מקודם, היא יוצרת אתך

קשר?"

"מי שמע כדבר הזה?" השלימה אמא שלי.

"היא לא ביקשה ממני להיות איתה, " אמרתי.

"לא, היא לא ביקשה, היא רק גרמה לך להבין שהיא תשמח אם זה יקרה, " אמר אבא שלי.

הם דיברו שניהם בטון של כאילו הולכים לסדר אותי. היה נראה שהם נעלבים בעצמם על מה שעושים

לי. כאילו עושים את זה גם להם, דרכי. היתה כאן אויבת שצריך להילחם בה. אולי להתגונן מפניה.

אמרתי להם שאני אחשוב על זה והלכתי לישון.

"לילה טוב, " אמר אבא שלי.

למחרת, כשנסעתי באוטובוס בחזרה לישיבה, חשבתי על מה שהם אמרו. הסתכלתי החוצה דרך החלון. מי אמר שלבחורה עם סרטן אין זכות לחבר? מי אמר שאין לה זכות לאהוב ולהיות נאהבת גם אם זה חבר חדש? זה גם יכול לעזור לה להבריא. השמחה, הידיעה שיש מי שיחכה לה ושכדאי להיות בשביל זה. בכל אופן, אותי הטרידה שאלה אחרת לגמרי: למה דווקא אני?

בבית-המדרש היה שקט. רוב הבחורים עוד לא חזרו משבת. היתה שם אפלולית, וקולות אלה שלמדו היו מהוסיים. לא יכולתי להתרכז בגמרא. מכל עבר היו סטנדרים שעמדו על הספסלים מחכים שם מערב שבת כשנשטפה הרצפה. הלכתי אל ארון הספרים וחיפשתי. בסוף הוצאתי ספר נביאים ראשונים. יש שם סיפורים יפים.

רבע שעה לפני מנחה נכנס החברותא שלי.

"מה שלומך?" הוא שאל אותי.

"בסדר, עניתי.

"אתה נראה יותר עייף משהיית לפני שבת," הוא אמר.

סיפרתי לו מה עשיתי אתמול בערב.

"אז מה, כשאנחנו אכלנו מלווה מלכה אתה ליווית את המלכה שלך, אה?"

"כן," אמרתי.

מלכה קירחת.

"בתולה נשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמיים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין." מה זה פעמיים בשבת? פעמיים בשבוע. בתולה נישאת ביום רביעי כדי שאם מצא החתן שהכלה לא בתולה הוא יוכל למחרת ללכת לבית-דין ולטעון טענת בתולים. כנראה חז"ל חוששים שאם זה ייקח יותר מדי זמן, הוא יוותר. לילה ראשון, הוא מוצא שהיא לא בתולה, מייד לבית-דין וזהו.

החברותא שלי לסדר צהריים עוד לא הגיע.

למה לא קבעו שהבתולה תינשא ביום ראשון? גם למחרת יום ראשון בית-הדין יושב בעיירה, ביום שני. שאלה. עולה מכאן שהרבה אנשים חיו בעיירות, שאם לא כן לא היו מתקנים תקנה דווקא בגללם. חוץ מזה עולה שבעיר בתי-הדין יושבים בכל יום.

בגלל שהחברותא שלי לא הגיע אני חוזר על החומר מתחילת המסכת.

אני לומד מהר ומסביר לעצמי תוך כדי. הלאה.

רש"י: "בשני ובחמישי: אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא בבבא קמא בפרק מרובה מפרש לכולהו." צריך לקרוא את זה ככה: "אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא." נקודה. "בבבא קמא בפרק מרובה" – במסכת בבא קמא בפרק מרובה – "מפרש לכולהו" – מפרשת הגמרא את כל התקנות האלה. "ולכך תקנו שתנשא ברביעי, שאם היה לו טענת בתולים ישכים לבית דין בעוד כעסו עליו [ואם יש שהות בינתיים יש לחוש] שמא יתפייס ותתקור דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדילפינן [כפי שאנו לומדים] מ'ונסתרה והיא נטמאה', ומתוך שיבוא לבית דין, יתברר הדבר כשיצא הקול שמא יבואו עדים. ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת."

אני מרים את הראש ומוצא מולי את החברותא שלי.

"היית עסוק בגמרא, לא רציתי להפריע לך," הוא אומר לי ומחייך. "אה, זה בסדר," אני אומר ומפנה מקום עבורו לידי. "לא, אני לא יכול, אני צריך לצאת היום, תמשיך ללמוד לבד. אני אבוא יותר מאוחר. משהו כמו שעה וחצי." אני מסתכל בשעון. השעה היא רבע לארבע. "טוב, בסדר," אני אומר. מה אני

יכול לעשות. הוא הולך. אני חוזר לגמרא. חבל שהוא הוציא אותי מהלימוד.

גמרא: "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל. "מה אני אעשה עם מה שההורים שלי אמרו לי? מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי. "מה בתולה, מי בתולה, מי נישאת, מה אני עושה? אני לא יכול להפסיק את זה עכשיו. למה הוא הפריע לי באמצע הלימוד? היה הולך לו וזהו, עכשיו יש לי דברים אחרים בראש. שוב לגמרא: "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום... "אי-אפשר ללמוד ככה. הראש שלי לא בזה. מה אני עושה עם איילת?

אמא של איילת ליוותה אותה אל הבדיקה. היה נראה שאיילת מפוחדת. אמא שלה החזיקה בידה וליטפה אותה. עקבתי אחריהן דרך חלון שהיה קבוע בקיר של חדר טיפול יום בבית-החולים. הן לא ידעו שאני שם. הרופא הצטרף אליהן ונראה היה שגם הוא מנסה להרגיע אותה. הן היו שם הרבה זמן. כמה? לא ידעתי. אחרי-כן הן יצאו והיה נראה על איילת שהיא סובלת נורא. לא רציתי שהיא תראה אותי. נחפזתי החוצה וירדתי במעלית. הסתובבתי למטה, מנסה לחשוב. פתאום ראיתי את איילת עם אמה מתקרבות לעברי. לא היה לי לאן לברוח ועמדתי שם. פתאום איילת ראתה אותי. היא היתה נבוכה ומייד הסתירה את ייסוריה.

"מה שלומך?" היא שאלה, מנסה להישמע שמחה.

"בסדר, גמגמתי."

"מה אתה עושה כאן?"

"יש לי חבר שמאושפז כאן ובאתי לבקר אותו."

"מי?"

"מישהו מהשיבה. היתה לו תאונת דרכים."

"אוי ואבוי!"

"לא, זה בסדר, המצב שלו לא גרוע. הוא משתחרר עוד מעט."

"יופי."

"את באת לכאן לטיפול היום?"

"לבדיקה."

"בדיקת מוח-עצם, נידבה אמא שלה."

"אה, איך היה?"

"בסדר, ענתה איילת. "לא נורא."

היינו שנינו במבוכה.

"אתה לא נראה טוב," היא אמרה. "קרה לך משהו?"

"לא, שום דבר, עניתי."

"תנוח אולי."

"כן, אולי."

"איילת, אני חושבת שאנחנו צריכות ללכת."

"כן."

"להתראות," היא אמרה לי.

"להתראות."

עקבתי אחריה וראיתי שברגע שעברה אותי היא שוב שקעה לתנוחת ייסורים.

מסכנה.

יומיים אחר־כך התקשרתי אליה.

"שלום."

"שלום," היא אמרה בהדגשה של המילה.

"מה שלומך?"

"הרבה יותר טוב."

"כן? היה גרוע?"

"לא היה נורא, אבל עכשיו אני מרגישה יותר טוב. מה שלומך?"

"בסדר."

"איך החבר שלך?"

"הרבה יותר טוב. הוא השתחרר."

"יופי."

רציתי לדבר איתה על ההורים שלי.

"איפה את חיה יותר, כאן או בעולם אחר?"

"איזה עולם?"

התחלתי להצטער על השאלה שלי.

"לא משנה, סתם שטויות."

"אתה מתכוון למחשבות על מוות וכל זה?"

"כן. מצטער על השאלה."

"לא, זה בסדר. אני לא יודעת מה לענות לך."

"אה."

"מתי אתה מגיע?"

"לא יודע."

"השבת אתה בבית?"

"לא, אני חושב שבישיבה."

היה שוב שקט.

"הכול בסדר אצלך?"

"כן, אני חושב שכן."

"טוב."

התגמגמתי, "פשוט ראיתי אותך שם אז רציתי לשאול מה שלומך."

"אתה לא צריך להתנצל, זה בסדר, אני מרגישה יותר טוב."

"טוב, אז להתראות."

"ביי."

הרגשתי כמו פוץ.

במשך השבוע שלאחר מכן השתדלתי להרחיק את איילת ממחשבותי. סגרתי אותה בקופסה במוח ועשיתי אותה בלתי חדירה. מדי פעם היו מסתננות משם מחשבות עליה והייתי משתדל אז לסגור את הקופסה עוד יותר. איילת, בעדינותה, לא התקשרה אלי אז. אני חושב שהיא הרגישה שעובר עלי משהו.

אחרי שבוע לא יכולתי להתגבר עוד ונסעתי אליה.
איילת פתחה את הדלת וראיתי את פניה משתנים מהרהור עצוב להפתעה ולשמחה כל-כך גדולה,
שליבי כמעט נשבר. היא ואמה התחרו ביניהן על הכנת ארוחת ערב עבורי. אמה כל הזמן הכהתה בה
והזכירה לה שהיה לה יום קשה ושהיא עייפה. איילת לא שמה לב במיוחד. באמת הייתי רעב כי הרבה
זמן לא אכלתי כל-כך, מרוב מחשבות.
אני לא חושב שלשלמה המלך בשעתו היתה כזו ארוחה. שתיהן ישבו אל השולחן והאזינו לכל מיני
סיפורים שלי על הצבא ועוד.
אחר-כך ישבנו לראות טלוויזיה.
הוריה של איילת ישבו זה ליד זה כשאביה כורך את זרועו מסביב לכתפי אשתו, ואני ליד איילת.
רציתי לעשות אותו דבר אבל לא יכולתי. מדי פעם הם השמיעו הערות קטנות ואני הרגשתי כאילו
נולדתי בבית הזה.

"אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו
הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יכול הגיע זמן באחד בשבת יהא מעלה לה מזונות
לכך שנינו בתולה נשאת ליום הרביעי." טוב, קודם כל צריך לפסק את זה. צריך לשים נקודתיים אחרי
שמואל, ככה: "אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: "רב יוסף אמר בשם רב יהודה שאמר בשם
שמואל, "מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי?" למה כתוב אצלנו במשנה שבתולה נישאת ביום
רביעי? "...לפי ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה." בגלל ששנינו, כלומר
למדנו במשנה, שאם הגיע הזמן להינשא והן לא נישאו, אלה שהיו צריכות להינשא אוכלות משלו
ואוכלות בתרומה. מה זאת אומרת? אומר רש"י: "לקמן בפרק אף על פי תנן נותנין לבתולה שנים עשר
חודש..."

מישהו ניגש אלי. "יש לך אורחת בחוץ."
בטח איילת.

סגרתי את הגמרא ויצאתי.

איילת עמדה שם והיא נראתה כמו בוקר.
ניגשתי אליה.

"אני מקווה שאני לא מפריעה לך."

"לא, זה בסדר. אני רגיל. כל פעם שאני לומר לבד והולך לי, מישהו בא להפריע לי."

"אני מצטערת," היא אמרה. "אני אלך."

"אל תלכי," אמרתי. "הנה, בואי נלך ביחד."

פסענו ביחד.

"אתה בטוח שאתה לא רוצה לחזור ללמוד?"

"אני אחזור אחר-כך ללמוד. לא כל יום זוכים לאורחת."

היא אמרה, "במיוחד לא בישיבה."

"במיוחד לא בישיבה."

"אמא שלי מאוד שמחה שבאת לבקר אצלנו אתמול."

"כן? גם אני שמחתי."

"גם אני," היא אמרה והסתכלה אלי.

"היה טעים."

"מה אתה לומד?"

"עכשיו? מה למדתי כשהגעתי?"

"כן."

"מסכת כתובות, פרק ראשון, בהתחלה."

"מה זה? על מה מדברים שם?"

"על מה מדברים שם? על מתי בתולה נישאת."

איילת הסמיקה באחת. הפרצוף שלה התכסה בסומק. גם שלי.

"מתי בתולה נישאת?" היא שאלה בשקט.

"ביום רביעי."

"כן? למה דווקא ביום רביעי?"

"רוצה ללמוד את הגמרא?"

"כן."

"טוב, אז אני אנסה ללמד אותך בעל-פה."

ישבנו על ספסל ציבורי בכיכר ואני התחלתי להסביר.

"בתולה נישאת ביום רביעי משום שבת-דין יושבים בעיירות בימי שני וחמישי, וכדי שאם תהיה לו

טענת בתולין ישכים לבית-הדין."

"מה זאת אומרת?"

"סבלנות."

"מה זאת טענת בתולין?"

"את רוצה להבין? אני אסביר לך לאט-לאט."

"טוב, סליחה."

"טענת בתולין זאת אומרת, אם זוג התחתן ובליל הנישואין הבעל גילה שהאישה לא בתולה."

"איך הוא יודע?"

"טוב, את צריכה לדעת בדברים האלה יותר ממני. אני יודע? לא היה דם, הוא הרגיש שהוא נכנס

יותר מדי בקלות, אני יודע?" התרגזתי קצת והרמתי את קולי. איילת הסתכלה סביבה בדאגה.

ראיתי אותה מסתכלת סביב והבנתי מה קרה. פרצתי בצחוק. גם איילת צחקה, ושרידי הסומק נעלמו מהלחיים שלה.

"טוב, אמרתי, אפשר להמשיך?"

"כן!"

"טוב, אז עכשיו את יודעת מה זה טענת בתולין?"

"כן."

"טוב, אז אחרי שעברנו את זה אפשר להמשיך עם השאר. אם בני-הזוג היו נישאים נניח ביום שני

והבעל מגלה פתאום שאשתו לא בתולה, כן?"

"כן."

"אז הוא כועס מאוד, כן?"

"כן, נגיד."

"לא נגיד, ככה זה, טוב?"

"טוב, ככה זה."

צחקתי קצת.

"את נחמדה."

"תודה."

"אז הוא מגלה מה שהוא מגלה. בהתחלה הוא כועס, הוא מתחיל לשאול את אשתו החדשה שאלות, היא מתחמקת, אולי היא צועקת עליו בחזרה, אומרת לו שגם הוא לא צדיק גדול וכל זה, הבעל מתעצבן ומחליט שבפעם הבאה שבית-הדין יישב בעיירה שלהם, שזה ביום חמישי, הוא ייגש על הבוקר ויסגיר את אשתו."

"כן."

"כן. אבל בינתיים קורים עוד כל מיני דברים. הוא מתחיל לחשוב. נו, מילא, אולי היא צודקת? גם אני לא כזה צדיק, חוץ מזה רק עכשיו התחננו, חוץ מזה אבא שלה הבטיח לי מלא כסף ומקום עבודה, חוץ מזה, מה? אני אגיד לכולם שסידרו אותי ומישהו היה קודם עם אשתי? מה, אני אודה בזה לפני כולם? ככה עובר יום שלישי ויום רביעי, וכשבא יום חמישי, הבעל הטרי אומר כפרה על הבית-דין, כפרה על הבתולין, ממילא אחרי פעם אחת גם אצלי היא כבר לא היתה בתולה. כן?"

איילת היתה משועשעת, "כן."

"טוב, אז חז"ל מכירים את בני-האדם, ובשביל שזה לא יקרה, הם אומרים, בתולה נישאת רק ביום רביעי. אגב, גם באנגלית ליום רביעי קוראים Wednesday, שזה יום חתונה, כן?"

"כן, אם אתה אומר."

"לא, זה לא מה שאני אומר, זה ככה."

"נכון, שכחתי. זה ככה."

צחקתי שוב. "טוב, אז מה חז"ל עושים?"

"מה חז"ל עושים?" חזרה אחרי איילת בניגון של גמרא כפי שאמרתי אני.

"הם מכריחים את האדם להתחתן עם הבתולה ביום רביעי, ככה שאם בליל הנישואין הוא מגלה שהיא לא בתולה, הוא מייד רץ לבית-דין על הבוקר למחרת, שזה יום חמישי, שזה יום שבית-דין יושב בו בעיירות, ומספר להם שאין לאשתו בתולין, עוד קודם שהכעס שלו הצטנן. מבינה?"

"כן, מבינה."

"עכשיו תגיד לי, מה נורא כל-כך בזה שהיא לא תהיה בתולה?"

לרגע נדהמתי, אחר-כך אמרתי, "מה זאת אומרת מה נורא? היא שכבה עם מישהו אחר."

"ואז?"

"ואז, אם היא עשתה את זה בזמן שהיא היתה מאורסת, זה דבר נורא, על כזה דבר חייבים מוות."

"ואם היא עשתה את זה בזמן שהיא לא היתה מאורסת? אם היא עשתה את זה קודם?"

"אני לא יודע," גמגמתי. "אני יודע שיש מסגרת של חיי אישות בלי נישואין. נגיד כל העניין של פילגשות, כן? אז בזמנים קדומים היה מקובל שיש לגבר פילגש. אצל אברהם ושרה אנחנו מוצאים את זה, אצל יעקב אבינו, וגם אחר-כך בעניין של פילגש בגבעה, כן?"

"כן."

"אז הרמב"ם אומר שפילגש מותרת רק למלך ולא לכל אדם, אבל פוסקים אחרים לא מסכימים אתו ומפְּשְׁט הכתובים נראה שהם צודקים. לרמב"ם היתה בעיה עם כל העניין של משגל וזה, זה לא התאים לו עם השכל. אז איפה הייתי? בקיצור, יש פילגשות. הפילגש היא אשה לא נשואה שחיה עם גבר. הוא לא מתחתן איתה, אבל הוא יכול לחיות איתה חיי אישות. אז מאיפה זה בא? אם חיי אישות, חיי מין, מותרים רק בנישואין, מאיפה באה הפילגש? זה ברור שיש כזה דבר חיי אישות בלי נישואין. במהלך הדורות זה נעלם. אני מניח שנשים לא הסכימו להיות פילגשים בגלל שהן היו ברמה נחותה אל מול הנשים הנשואות. אני מתאר לעצמי שהיה מין משא-ומתן כזה שהאישה

אמרה: 'אתה רוצה אותי – תישא אותי. לא רוצה – שלום על ישראל, יש עוד גברים. אני רוצה כתובה והתחייבות. לפילגש אין כתובה. לא מוכנה שתיקח אותי היום ותזרוק אותי מחר.' אז אחרי שקרה כמה פעמים כזה דבר, והגברים צמדו מול חזית נשית מאוחדת, נעלם מוסד הפילגשות. יכול להיות שזה קרה באופן אחר, אני לא יודע, אבל העובדה היא שהיום אין פילגשות ממוסדת. זאת אומרת, יכול להיות שבפועל יש, אבל היא לא ממוסדת כמו שהיה פעם. אם יש כזה דבר היום, הוא מוסתר. בכל אופן, לא רק אישה נשואה היתה יכולה לשכב עם מישהו. זה מה שאני מתכוון."

"אז מה קורה היום?"

"מה שקורה היום זה שאני אוהב אותך," אמרתי.

מי שלא ראה את איילת לא ראה אישה מסמיקה מימיו. הדם זינק לה לפנים כמו זרם של צינור מכבי אש. חשבתי שהראש שלה יתפוצץ מהלחץ. הסבתי את ראשי כדי לא להביך אותה. הסתכלתי סביב כדי לראות אם העולם לא התמוטט, אבל אנשים נראו הולכים כרגיל. מסכנים.

היה שקט הרבה זמן ואיילת אמרה אחר-כך: "טוב, אז זה מסדר כנראה את עניין הפילגשות." צחקתי. אפילו לא הייתי נבוך.

"אמרו לי שאתה משונה, אבל לא ידעתי עד כמה."

"רחמנות," אמרתי.

אחר-כך ליוויתי אותה לאוטובוס. אמא שלה התרתה בה לא להשתולל יותר מדי. היא צריכה לנוח. אז היא כבר היתה חייבת לחזור הביתה.

עמדתי שם איתה בתחנה והיו לה דמעות בזווית העין. לא ראיתי, לא שמת-לב.

אחר-כך כבר השיגה אותי המבוכה ולא יכולתי להישאר שם יותר מדי זמן. רציתי לעוף. אמרתי לה שאני צריך לחזור ללמוד.

היא הסתכלה עלי כמו אמא שמסתכלת על הבן שלה ואמרה לי, "אתה יכול ללכת."

אמרתי לה שלום בחטף וברחתי. אפילו לא הסתובבתי אחורה.

באותו ערב לא הצלחתי לעשות כלום חוץ מלהסתובב סביב עצמי. הייתי גאה בעצמי שכך אמרתי וגם נבוך, והחזקתי את עצמי טיפש. הרגשתי הרבה אנרגיה בפנים בלי יכולת לתעל אותה. רציתי להתקשר מייד אל איילת כדי להתנצל או כדי להגיד לה כמה אני אוהב אותה. לא ידעתי מה להגיד אבל ידעתי שאני לא מסוגל להתקשר. התקרבותי עשרות פעמים אל הטלפון הציבורי שבישיבה, ורחקתי ממנו. הלכתי לטלפון אחר שאפשר להתקשר ממנו יותר בפרטיות, חיכיתי בתור להתקשר וויתרתי על התור שלי מיד כשהגיע. לא ידעתי מה לעשות. אמרתי לעצמי שאני צריך להישאר קרוב לטלפון הציבורי של הישיבה למקרה שאיילת תתקשר, והתרחקתי משם אל הפנימייה. בקיצור, הייתי מבולבל מאוד. כשהלכתי לישון ונשכבתי במיטה היתה בי מלאות של שביעות רצון, ואז ידעתי שמה שעשיתי היה כנראה נכון. בסוף נרדמתי.

בימים הקרובים הייתי קצת משוגע. נע מפסגות לתהומות. בדרך-כלל היה מין חיוך דבילי על שפתי. אחרי שלושה ימים התחלתי לחזור לשפיות. בסך-הכל ילדה בת שבע-עשרה שלא בטוח שתחיה, וגם אם תחיה, היא יכולה למצוא לעצמה מישהו אחר בעוד שנה או שנתיים. תשמח עם מה שיש אבל אל תעשה מזה עניין. אני לא יודע אם המחשבות האלה יצרו אצלי רגיעה או שבאה רגיעה שמחמתה באו המחשבות האלה. אבל לא היה לי פנאי לברוק את זה משום שבדיוק אז התקשרה אלי איילת ושאלה אם אני רוצה לבוא לטיול. בוודאי, רציתי לזעוק. מייד, עכשיו. אבל אז התחיל היתוש מנקר לי בראש:

”ומה עם ביטול תורה? ומה עם החברותות שלך שיבטלו תורה בגללך? אתה לא משרת עכשיו בצבא כדי שתוכל ללמוד, איפה תלמד? באיזה ואדי?” אני חושב שאיילת גם היא שמעה את פעילות היתוש, משום שהיא שאלה בדאגה אם זה בסדר. אמרתי לה שאני צריך לבדוק עם החברותות שלי. אני חושב שכן, אבל אני אתן לה תשובה מאוחר יותר. אחר-כך היא שאלה אותי מה שלומי ופטפטנו קצת. היה מאוד נחמד.

כשהתקשרתי מאוחר יותר להגיד שזה בסדר – עד היום מעולם לא הזמינה אותי בחזרה לטייל איתה, לא יכולתי לוותר – אמרה לי איילת שגם דני ומירה יבואו, זוג חברים שלה. זה עזר לי בגלל שהתחלתי לחשוב על ייחוד ואיך נלך לבד לטייל. אם אנחנו ארבעה, זה בסדר. הסכמתי וקבענו זמן.

ההרים של מדבר יהודה היו משוננים והיה נראה לי שהם אומרים משהו לשמים. נפגשנו שם ארבעתנו. איילת היתה עם מכנסיים. גם מירה היתה עם מכנסיים. ראיתי שאיילת מסתכלת אלי בשאלה אם זה בסדר מצדי, אבל אני לא הגבתי. שתעשה מה שהיא רוצה. גם דני היה עם מכנסיים וגם אני. ארבעה במכנסיים, מה יכול להיות יותר טוב?

נכנסנו אל הוואדי. היה לי מצב רוח טוב ופטפטתי הרבה. שאלתי את כולם שאלות דביליות כמו אם הם צריכים עזרה כדי לסחוב משהו או שטויות מעין אלה. ירדנו פנימה. לא הבנתי איך אמא של איילת הרשתה לה ללכת לטייל, אבל איילת כבר אמרה מראש שהיא תלך מעט מאוד ואני הסכמתי עם זה. דני התחיל לשאול אותי שאלות בנוגע לצבא. עניתי לו והתחלתי עם סיפורי צבא. איילת שאלה אותי אם אני מתכוון ללכת לקורס קצינים, ואני אמרתי שלא. היא שאלה אותי אם זה בגלל שאני רוצה להישאר בישיבה, ואני עניתי שזה בגלל שאני לא רוצה להישאר בצבא. מירה שאלה למה, ואני אמרתי שיש שם יותר מדי מטומטמים. היה נראה לי שאיילת נעלבה קצת, אבל החלטתי להתעלם. אחר-כך נכנסתי לזה יותר ואמרתי שיש חוק מרפי שאומר: "בנה מערכת שכל טיפוש יוכל להשתמש בה, ורק טיפשים ישתמשו בה." אמרתי שהצבא הוא בדיוק כזו מערכת והסברתי למה. איילת הסתגרה קצת בתוכה ואני החלטתי לשים-לב יותר אל הנוף. אחר-כך כעסתי על עצמי שיצאתי לטיול עם חברה צעירים ואחר-כך נזכרתי שהם חברה של איילת ושאלתי לא כל-כך שונה מהם. בשלב הזה כבר הרגשתי ניכור חריף ביני לבין השאר.

עצרנו למנוחה. אני ישבתי בנפרד על סלע והסתכלתי על הנוף. לא יכולתי לדבר עכשיו עם כלום, לא עם הטבע ולא עם השאר. דני ומירה פטפטו על בחינות ואיילת התערבה מדי פעם, ואני נשארתי מבחוזן. עכשיו חזר אלי היתוש של הביטול תורה והציק לי. באמת לקחתי אתי ספר לטיול הזה, אבל עכשיו לא העזתי להוציא אותו. חשבתי שדבר כזה יהיה הכרזה סופית על נתק מן האחרים. שנאתי אותם ואת עצמי באחת ולא ידעתי איך להיחלץ מזה.

אחרי כמה זמן דני ומירה קמו ואמרו שהם ממשיכים הלאה. איילת אמרה שהיא לא יכולה להמשיך ושהיא תחכה כאן עד שהם יחזרו. היא גם אמרה לי שאני יכול להמשיך איתם והיא תישאר לברד. לזה לא יכולתי להסכים אף-על-פי שהיה נראה לי שאיילת מעדיפה את זה. דני ומירה החליפו איתה מבטים ואחר-כך הלכו.

ישבתי שם, כל העולם חוצץ ביני לבין איילת ואין שום-דבר שאני יכול לעשות בעניין. אחר-כך היא ביקשה שאביא לה קצת מים ואני נחפזתי לעשות את זה. "אני מצטערת שאני חלשה," היא אמרה. "את לא צריכה להתנצל," אמרתי.

אחר-כך ישבנו שוב בשקט טעון. קמתי והסתובבתי סביב מנסה להשתחרר ולא מצליח, ואיילת הרטיבה מדי פעם את שפתייה במים. אחרי נצח דני ומירה חזרו. מירה הביטה קצת מסביב לראות אם המצב בינינו השתנה, ודני ניגש אלי והמשיך לשאול אותי על הצבא. תוך כדי כך הלכנו לכיוון היציאה מהוואדי. הפעם עניתי לו קצת יותר ברצינות והמתח קצת התפוגג. אחר-כך נפרדנו. אני המשכתי לישיבה והם חזרו הביתה. החלטתי ללמוד לפחות בסדר ערב כשהגיע טלפון מאיילת.

"מה שלומך? איך אתה מרגיש?"

"אני בסדר, ואת?"

"בסדר," היא אמרה.

היה שקט.

אחר-כך אמרתי, "אני מתנצל, פשוט ככה אני חושב."

"לא קרה כלום," היא אמרה.

"אני סבלתי הרבה בצבא."

"כן," היא אמרה.

"טוב," אמרתי. "אז אה... להתראות."

היא נשארה על הקו.

"אז מה? עכשיו את מבינה למה אומרים עלי שאני משונה?"

היא שתקה.

"אף אחד מכם לא היה בצבא. אני הייתי."

המשיך להיות שקט.

גם אני שתקתי.

אני לא יודע כמה זמן עמדנו ככה, עד שאמרתי לבסוף, "טוב, אז לילה טוב."

"לילה טוב," היא ענתה לי וקולה היה רך.

לשבת נסעתי שוב הביתה. בדרך הייתי עצוב והיה לי קשה למקד את עצמי. הגעתי הביתה וחיפשתי מה לעשות. סופו של דבר הגיעה שבת. תכננתי כמה פעמים להתקשר אל איילת לפני שבת, אבל בסופו של דבר השבת הגיעה ואני לא התקשרתי. הלכתי עם אבי לבית־הכנסת. בשבת רגילה הייתי עובר את זה בסדר, אבל עכשיו היה לי המון כעס עליו ועל אמא, וההליכה אתו היתה קשה לי. הוא לא שאל שאלות ולא דיבר על איילת וגם אני לא. אחרי התפילה חזרתי אתו הביתה, והפעם הרגשתי פחות רע. חשבתי שאולי אראה את איילת בבית־הכנסת אבל היא לא היתה שם אז הייתי עצוב וחשבתי שזה הולך להיגמר. במצב הזה חשבתי, אולי ההורים צודקים.

אחרי הסעודה יצאתי החוצה לטייל קצת, מנסה לסכם דברים עם עצמי. חזרתי הביתה ברוח נמוכה והלכתי לישון.

חשבתי אז שאם לא הייתי טיפש ולא הייתי יוצא עם הכרזתי הנמהרת לא היה קורה כל זה עכשיו. לא היינו קופצים למעלה ולא היינו נופלים למטה. לאט־לאט הדברים היו מתרחשים. אבל כל זה היה פתאום ראיתי את איילת בסביבתה החברתית הטבעית בטיול וגם היא היתה יכולה להשוות אותי בבירור אל החברים שלה. אני חושב שהשוואה יצאה לרעתי, חוץ מזה שהנושאים הטבעיים שלהם היו שונים בהרבה מן הנושאים שעליהם דיברתי איתה כשאנחנו נפגשנו. איך שזה לא יהיה, לא ידעתי כיצד ליישב את הדברים מעתה. שאלתי את עצמי אם אני מעוניין בכלל להיפגש איתה עכשיו. הקול שלה היה רך כשסיימנו לדבר בטלפון בפעם האחרונה, כך לפחות נדמה לי, אבל לא ידעתי לבטח מה זה אומר. ללכת אליה הרגשתי שאני לא יכול, וכך הייתי סגור בכלוב, קרוב מאוד אליה ורחוק.

כשבאה שבת לאחר־הצהריים יצאתי מהבית. הרגשתי שם חנוק. יצאתי החוצה והתבוננתי. לא רחוק מהבית היה ספסל ציבורי. עליו ישבה איילת.

כמעט רצתי אליה.

התיישבתי לידה כשאני שואל את עצמי אם היא באמת רוצה את זה. אחרי הכול היא היתה יכולה לבוא לבקר אם באמת היתה רוצה לפגוש אותי. ישבתי לידה ושתקנו קצת. אחר־כך היא אמרה: "לא אמרת לי שאתה בא לשבת." "כן," אמרתי.

היא היתה לבושה מאוד יפה והיה נראה ששערה שוב מצמח קצת. שאלתי אותה על זה. היא אמרה, "החליפו לי תרופה עכשיו. התרופה הזאת לא גורמת לנשירה."

"זאת אומרת שהמצב שלך יותר טוב עכשיו?"

"מבחינת השיער כן," היא השיבה.

"ומבחינות אחרות?"

"יש לי השבוע בדיקה, אתה רוצה לבוא?"

"כן, זאת אומרת אם זה בסדר מצידך."

אבל היא הציעה לך, אידיוט, אם זה לא היה בסדר מצידה היא לא היתה מציעה.

"מה הרופאים אומרים?"

"הרופאים לא יודעים כלום. יש כאלה שמודים בזה ויש כאלה שלא. אני לא מאמינה להם יותר מדי.

אמא שלי תמיד מקשיבה להם. לי זה לא משנה. יכול להיות שהכול יהיה בסדר ויכול להיות שלא. אני

גם לא יודעת כמה זה תלוי בהם."

"מה זאת אומרת?" שאלתי.

"תעזוב, זה כבר לא משנה," היא השיבה. "יש להם הטיפולים שלהם. לפעמים זה עוזר, לפעמים לא.

אני עוברת את הטיפולים וזהו."

שתקתי.

"את נראית מאוד יפה היום," אמרתי לה.

"מוזר לי להרגיש שוב את השיער שלי." היא חפנה קצת שיער בידה. "הוא עכשיו בצבע אחר קצת

מקודם."

"אני לא זוכר איך הוא היה קודם."

אם הייתי יכול לחבק אותה הייתי עושה את זה.

"איך הלימוד בשיבה?"

"בסדר," אמרתי. "לומדים. תגידי, את לומדת בכל הזמן הזה?"

"לפעמים, כשיש לי כוח. המורים לא יושבים לי על הראש. הם מבינים אותי. אני לא יודעת מה הייתי

עושה בלי אמא שלי. היא כל-כך כל-כך עוזרת לי. זה כאילו היא התכוונה לזה כל החיים שלה." חשבתי

שבטח איילת תרצה לבכות קצת עכשיו.

היא קמה. "בוא נלך קצת," היא אמרה לי. קמתי איתה.

הלכנו, ובית-הכנסת היה בדרך. אמרתי לה שאני רוצה להיכנס למנחה והיא הנהנה בראשה. נכנסתי. אני

אוהב את הניגון של מנחה בשבת. יש לו טעם של טשולנט שעמד כל השבת על הפלטה. משהו משומר.

בחזרת הש"ץ נזכרתי שמישהי מחכה לי בחוץ וליבי התחמם. היא אכן חיכתה לי בחוץ ופטטה קצת

עם חברים. הצטרפתי לפטפוטם.

אחרי ערבית של מוצאי-שבת כולם הלכו הביתה ושנינו לא ידענו מה נעשה. נזכרתי בבדיחה של

החברותא שלי. "אולי נעשה מלווה מלכה?" שאלתי אותה. "נעשה מלווה מלכה," היא ענתה ברוח

טובה והלכנו אליה הביתה.

"אתם אוכלים מלווה מלכה?" היא שאלה.

"לא. אתם?"

"גם כן לא."

"טוב, אז אפשר להתחיל."

מאוחר יותר היא ליוותה אותי הביתה.

"מה ההורים שלך חושבים עלי?"

שתקתי קצת.

אחר-כך אמרתי, "הם חושבים שאת צעירה."

"ומה אתה חושב?"

"לא יודע."

"אתה אוהב את ההורים שלך?"

שתקתי שוב.

"תראי," אמרתי, "את לא רוצה לדבר על המחלה שלך, נכון? אז אני לא רוצה לדבר על ההורים

שלי."

עכשיו איילת שתקה.

"לילה טוב," היא אמרה.

"לילה טוב."

לפני שהלכתי לישון חשבתי עליה הרבה. שכבתי במיטה וחשבתי עליה. היו לי הרהורים של יצר-הרע, אבל לא נלחמתי בהם. מי יודע מהו רע ומהו טוב. רע שאני לא יכול להיות איתה או רע שאני רוצה להיות?

כשישבנו למלווה מלכה, איילת הכינה את השולחן. אני עזרתי לה. היא הוציאה דברים מהמקרר ואמרה לי מאיפה להוציא צלחות וסכו"ם. אמא שלה הציצה לשאול אם אנחנו צריכים עזרה, אבל איילת בנחמדות תקיפה שילחה אותה בחזרה לסלון. ישבנו שם עם שאריות של שבת וחביתות שאיילת הכינה ופטפטנו. אחר-כך ביקשתי ממנה להביא סידור ושרתי פיוטים למוצאי-שבת.

"כשהייתי קטנה גנבתי פעם את הדובי של אחותי. היא לא היתה ישנה בלילה בלעדיו. כולם חיפשו אותו בכל הבית. החבאתי אותו בבית קטן שהיה לנו בחצר. בהתחלה זה היה בית של כולנו, אחר-כך הוא הפך להיות הבית שלי. אני הייתי אז הכי קטנה. החבאתי אותו שם וכל יום הייתי הולכת אליו בלי שאף אחד יראה והייתי מאכילה אותו. אני חושבת שאמא שלי חשדה בי אז, אבל היא לא אמרה כלום. בשבתות היינו כולנו בבית ואני לא הלכתי אל הדובי. לא יודעת למה, לא הלכתי אליו. רק במוצאי-שבת הייתי הולכת אליו ומאכילה אותו. פעם אבא שלי אמר משהו על מלווה מלכה, אז הייתי הולכת אליו ועושה לו מלווה מלכה. בגלל זה נזכרתי בזה עכשיו. פעם אחת במוצאי-שבת כשהלכתי אליו אמא שלי חיפשה אותי בכל הבית ולא מצאה אותי. היא חשבה שאולי אני בבית הקטן בחוץ, אז היא יצאה לחפש אותי שם. דיברתי עם הדובי ולא שמעתי אותה מתקרבת. כשהיא נכנסה, היא גילתה הכול."

"ומה עשית אז?"

"שום דבר. לא פחדתי ממנה. החזקתי את הדובי חזק וזהו."

"ומה היא עשתה?"

"כלום. היא חזרה הביתה."

"ומה היא עשתה עם אחותך?"

"אחותי?"

"הדובי היה שלה, לא?"

איילת הסתכלה כבר לכיוון אחר, נוכרת בעבר.

"אה? הדובי? הם קנו לה אחר אני חושבת."

"ולא הרגשת על זה נקיפות מצפון?"

"לא. זה היה כשהייתי בת ארבע אני חושבת, אולי כשהייתי בת חמש."

"אמא! אמא!" אמא שלה הגיעה. "אמא, את זוכרת מתי היה הסיפור הזה עם הדובי? בת כמה הייתי?"

"איזה דובי?"

"נו, את לא זוכרת, עם הבית הקטן? נו, הדובי של שושי שלקחתי!"

"הדובי של שושי?" שאלה אמא של איילת לאט, "זה שחיפשנו ולא מצאנו?"
"זהו."

"אם אני יודעת בת כמה היית?"

"אלי", צעקה אמא של איילת אל הסלון, "אתה זוכר מתי גבי אחי התחתן? בת כמה איילת היתה אז?"
"ארבע וחצי."

"ארבע וחצי", חזרה אמא של איילת.

"היית בת ארבע וחצי אז."

איילת כבר לא כל-כך הקשיבה, עיניה היו נעוצות לפנים.

אמא של איילת הסתכלה על השולחן ועלינו. "הכול בסדר אתכם? יש לכם כל מה שאתם צריכים?
אתם רוצים עוד משהו?"

"הכול בסדר", אמרתי לה, "תודה רבה."

"אתם בטוחים שאתם לא צריכים כלום?"

"כן", אמרתי, "הכול בסדר."

איילת המשיכה לבהות.

"טוב, אז אני חוזרת לסלון", היא אמרה.

איילת עדיין לא השיבה כלום.

"בסדר", אמרתי. היא יצאה מהמטבח.

"אני חושבת שזה הדבר היחיד שאני זוכרת מהגיל הזה", אמרה איילת לאט.

"מידת אמונה היא נטייה דקה מעדינות הנפש. אם האדם הוא בעל נפש ושעתו שעת השקט, חפשי מרעבון תאווני ועינו מרהיבה ממחזה שמים לרום והארץ לעומק, הוא נרגש ונדהם כי העולם נדמה לפניו כחידה סתומה, כמוסה ונפלאה, והחידה הזאת מלפפת את לבבו ומוחו, והוא כמתעלף, לא נשאר בו רוח חיים בלתי אל החידה כל מעינו ומגמתו ודעת פתרונה כלתה נפשו ונבחר לו לבוא באש ובמים בשבילה, כי מה לו ולחיים אם החיים הנעימים האלו נעלמים ממנו תכלית ההעלם, ונפשו סחרחרה ואבלה וכמהה להבין סודה ולדעת שרשה והשערים ננעלו. האמנם העדין הזה פצעו לא חובשו עדיין, והנה הוכה הכה ופצוע, כי לבו ראה הרבה מעיון הבחינה אשר תחת השמש, אותן הבחינות המראות בעליל כי העולם שלפניו נבנה בתכנית מעובדה ומחושבה מראש, וכאילו מהנדס חכם צייר לפניו את העולם בטרם נברא ופגע בעיכובים מכריעים על כל שעל ושעל, אבל מרצו הגדול עמד לו להסיר כל המכשולים אחת לאחת. ומה נהדר המראה, ומה נפלאה תכניתו של בן האדם. ראה התוכן שאי אפשר לו להיות בן אדם באותו הכתר שיכתיר תחת השמש אם לא תהינה לו ידיעות מפורטות מהנמצא בעולמו מהדוממים והצומחים והמוצקים למיניהם, ובלעדי הידיעות האלו אין כל חיים למכונת האדם, חשב התוכן והמציא במחשבתו מכונה אשר באמצעות האורה יגיבו כל הנמצאים על פני האדמה על המכונה ההיא, איש איש בגוון מיוחד, וישם בפני האדם שתי מכונות, אחת בימין ואחת בשמאל, ואנו רגילים לקרוא את המכונה 'עין', עין ימנית ועין שמאלית.

"כמה מן החכמה יש בעין, לא תשבע עין לראות ואוזן לשמוע, ודור אחר דור יוסיפו חכמים לדעת ונבונים להבין את אוצרי החכמה הצפונה ביצירת העין ואת תכליתה לא הגיעו."
הסתכלתי בשעון. היו עוד עשר דקות לסדר מוסר. סגרתי את הספר ויצאתי החוצה לחשוב קצת. אחר-כך היה שבע בערב ונכנסתי לבית-המדרש להתפלל ערבית.

פתחנו ציר בלבנון. היה חורף קר נורא. מי שהוציא ידיים מן הפנים של הנגמ"ש נענש בכך שהן קפאו לו. תפסנו את הקת של המא"ג, שלא יסתובב, בעזרת הכתף או כל אלתור אחר, ואת כפות הידיים החזקנו קרוב לגוף בפנים הנגמ"ש. היה שלג והנהגים נסעו כמה שיותר מהר כדי להגיע למוצב להתחמם. שני נגמ"שים, כפר דרוזי או נוצרי, אני כבר לא זוכר, הרחוב שומם, רק אנחנו בחוץ. אישה מנופפת בידה לעברנו. המ"מ הורה לעצור. האישה קרבה אלינו, יחפה בשלג. הבת שלה היתה חולה והיא ביקשה שנוריד אותה לביירות לבית-החולים. היא עצמה לא יכולה לעבור. היו צלפים בדרך וכפרים עוינים. המ"מ לא הבין ערבית. חבר'ה שהבינו תרגמו עבורו את דברי האשה. המ"מ הורה לה להביא את הילדה. האישה נכנסה פנימה לביתה. התמהמהנו. האישה לא יצאה עדיין ואנחנו שם על השלג, שני נגמ"שים מלאים בחיילים, קופאים מקור, מטרה נוחה לכל ארפיגייסט. המ"מ שאל מה קורה. אף אחד לא ידע לענות לו. "סע", המ"מ אמר לנהג שלו. הנהג התמהמה קצת, אחר-כך נסע, הנגמ"ש השני בעקבותיו.

איילת היתה שם לפני.

"איפה אמא שלך?"

"היא לא באה היום."

היינו רק שנינו. "בוא", היא אמרה לי. הסתובבנו במסדרונות בית-החולים. איילת הכירה את הדרך. חיכינו בפתח חדר. "זו לא ממש בדיקה רצינית היום, הרופא רק צריך לעבור על נתונים. חכה לי כאן." איילת נעלמה בפתח החדר ואני חיכיתי בחוץ. עברו שם אחיות ואני ניסיתי לעשות להן עיניים, דבר שהתגלה במהרה כחסר משמעות. הן מיהרו לדרכן. ישבתי שם משועמם, מסתכל סביבי. פניתי לחלון וספרתי את הקומות, מנסה לחשב את המבנה הפנימי של בית-החולים. אחר-כך חזרתי לשבת. בסוף איילת יצאה.

"מה קורה?"

"שום דבר מיוחד."

"מה הוא אמר לך?"

"צריך לחכות."

"לחכות למה?"

איילת הובילה ואני אחריה. אחר־כך ירדנו למטה והתיישבנו בכניסה של בית־החולים. הם מחכים לראות לאן זה מתפתח. הם אומרים שעדיין המצב לא קריטי מספיק בשביל לעשות השתלה, אז ממשיכים בטיפול כרגיל.

"איזו השתלה?"

איילת הסתובבה אלי תמהה, "השתלת מוח־עצם!"

"תודה רבה," אמרתי, "פעם ראשונה שאת מספרת לי."

"אה, סליחה, מצטערת. השתלת מוח־עצם."

"ומה זה הטיפול כרגיל?"

"טיפול כרגיל, כימותרפיה, הקרנות לפעמים, כף."

"בוא נצא מכאן. אני שונאת להיות כאן." יצאנו. איילת סימנה למונית ואנחנו נכנסנו. "אמא שלי תמיד מתעקשת לקחת מונית. היא הרשתה לי לנסוע לבד רק אחרי שהבטחתי לה שניקח מונית מבית־החולים."

"לאן אנחנו נוסעים?"

"לעיר."

לא התווכחתי.

אחר־כך עברנו ברחביה ואיילת סימנה לנהג לעצור. "אין לי כוח לנסוע לעיר," היא אמרה. "אני רוצה קצת לנוח." נכנסנו לאחד הבתים ועלינו במדרגות. "יש לנו קרובי משפחה שגרים בחוף־לארץ ויש להם כאן דירה," היא אמרה. "אמא שלי נתנה לי את המפתח למקרה שאני ארצה לנוח. היא לא רוצה שאני אסתובב אתך ברחובות. איילת פתחה את הדלת. הסתכלתי סביב וראיתי שרפרף. לקחתי אותו והחזקתי בו את הדלת פתוחה. "אתה עושה את זה בגלל ייחוד?" שאלה איילת. "כן." נכנסנו וישבנו במטבח. הדירה היתה מרוהטת בדלילות. "הם באים פעם או פעמיים בשנה לארץ, אז הם לא משקיעים מי יודע מה בריהוט." לי זה לא הפריע. איילת התיישבה ונראתה עייפה מאוד.

"אז איך זה להיות בבית־חולים?"

"בשבילי?" שאלתי, "בקושי הייתי שם. זה בסדר, אני יודע, אווירה קצת מעיקה."

"מאוד מעיקה," אמרה איילת ורכנה לחלוץ את הנעליים.

"איך זה שלא מאשפזים אותך?"

"אמרתי לך. המצב שלי לא קריטי. הם מחכים לראות מה יקרה. בינתיים הם מוציאים לי מדי פעם מוח־עצם בשביל ביופסיה. שואבים. הם קוראים לזה לשאוב. הם שואבים לי מוח־עצם." איילת הרעידה קצת את כתפיה. "שם מגעיל. לשאוב. פחוס. בית־החולים הזה מגעיל אותי." קמתי ממקומי והסתובבתי קצת. "אתה לא תמצא יותר מדי, אין מה לחפש בבית הזה." איילת זינקה מהמקום ופתחה ארון מטבח. "לא תאמין, מצאתי ביסקוויטים. העכברים עוד לא אכלו אותם. רוצה קצת?"

"הם בטח לא טריים," אמרתי.

"אפשר לנסות," היא אמרה ונעצה שיניים בביסקוויט. "הם דווקא בסדר," היא אמרה. "ביסקוויטים." לקחתי כמה. הם באמת היו טריים. "נס פך השמן," אמרתי.

"לא בדיוק פך השמן," היא אמרה. "אני יכולה להתערב אתך שאמא שלי השאירה את זה כאן. יש כאן תה וקפה, אתה רוצה לשתות?" לא ידעתי מה להגיד, אבל בסוף אמרתי בסדר, ואיילת קמה להכין. "תשבי," אמרתי לה, "אני אכין."

"סתום את הפה, אני אכין." ואיילת התחילה ללכת לכיוון התה והקפה. "אתה יודע מה? אולי באמת אתה תכין. אני עייפה."

"כן, גיבורה גדולה," אמרתי.

"שתוק," היא אמרה. מילאתי מים בקומקום וחיכיתי שירתחו.

"אז מה?" שאלתי, "מה היה כאן יותר חזק, זה שלא רצית שאמא שלך תבוא או זה שרצית שאני אבוא?" איילת הרהרה, "שניהם," היא אמרה. "אמא שלי מאוד טובה אלי. אני לא יודעת מה הייתי עושה בלעדיה, אבל היא נורא מלחיצה. רציתי קצת לצאת מזה. מספיק לי הלחץ של בית-החולים." הייתי גא בעצמי שהיא בחרה בי. עמדתי כך מהרהר וגם איילת בהתה קדימה, אני חושב שיותר מעייפות מאשר כל דבר אחר.

"מה את כל-כך עייפה?"

"לא יודעת," היא ענתה בפיהוק.

גיחכתי. גם היא נדבקה בגיחוך.

"אני חושבת שהדוקטור הזה עושה אותי עייף. כל פעם שאני רואה אותו אני רוצה לישון."

"הדוקטור עושה אותך עייף?" שאלתי.

"כן, עייף," היא אמרה. "אני חושבת שהמים רתחו."

"מה את רוצה?"

"תה."

"תה, גם אני אשתה תה."

"יופי."

ישבנו שנינו כמו זוג זקנים ושתינו תה.

אחר-כך איילת אמרה, "שמע, אני מתה לישון. אכפת לך שאני אנוח קצת? תישאר כאן, בבקשה אל תלך, אני אנוח קצת ואז נחשוב מה לעשות. יש כאן ספרים, אתה יכול לקרוא."

"בסדר," אמרתי.

איילת אספה את נעליה והלכה אל החדר לישון. שמעתי אותה מסתדרת שם, המיטה חורקת קצת ואחר-כך שקט.

השקט עמד שם. נראה שהדירה הלכה לישון יחד עם איילת. יותר נכון, היה נראה כאילו הערנו אותה משנתה כשנכנסנו, ועכשיו היא יכלה לחזור ולנמנם.

חלצתי נעליים כדי לא להעיר אף אחד ויצאתי אל המרפסת.

היתה רוח. צעקתי אליה וקולי אבד.

שבת אחרי-הצהריים בצבא. החברה מסתובבים עם מכנסיים קצרים. במרכז המאהל משחקים כדורעף. אנשים מסתובבים עם רדיו ביד לשמוע את משחקי הכדורגל. השבת היתה שם, אני בטוח, היא רק גוועה אל מול עיני. היא היתה מחוללת בזמן הווה.

אתה מבין? הסברתי, כשיש רגישות לשבת מרגישים אותה קיימת. זה לא כמו אצלכם. אתם לא מרגישים שבת, אז אתם שואלים: חילול? מה זה חילול שבת? עושים מה שכיף לעשות. אתם לא מבינים? מי שלומד תורה, מי שמקיים מצוות מרגיש את השבת, הוא מרגיש אותה קיימת. הוא לא ממציא את זה. לא ממציא פולחנים כדי להרגיש משהו. הפולחנים מדברים על משהו קיים שמונצח בעצם המעשים. לא מחללים שבת, משום שהשבת קיימת ולא רוצים לפגוע בה.

הרוח נשאה את דיבורי. יכולתי כמעט לצעוק ואף אחד מהשכנים לא היה שומע. זה היה טוב, יכולתי

להמשיך.

אין אצלכם כבוד למה שקיים מחוץ למציאות שאפשר למשש. איך אפשר לפתח ככה משהו? איך יכול להיות כבוד ככה למה שאדם מרגיש והוא לא דבר מוחשי אלא רוחני. אם אין תפיסה למשהו רוחני שמעבר, אין כלום. כל מה שאתם יכולים לעשות הוא להגיע לשיא של מה שאדם יכול ליצור. אתם אף פעם לא יוצאים מהאדם. זה בית-כלא. אין לנשמה לאן לערוג מחוץ לגבולות שבן-האדם יכול ליצור בהם או לחשוב. אתם שמתם אותנו בבית-כלא עם הציניות שלכם. אנחנו בועטים, אנחנו מאמינים, אנחנו פרימיטיביים, אנחנו חושבים שאלוהים נתן את התורה והוא מדבר אתנו ואנחנו מדברים אתנו. אנחנו חושבים שהשבת היא מתנה ממנו, אנחנו חורגים אל מעבר למה שאדם מסוגל להגיע אליו, אנחנו מתקשרים ליותר מהאדם. גם הנשמה היא יותר מהאדם, הנשמה היא לא מהעולם הזה, היא מתנה. היא רוצה הביתה. בשבת היא חוזרת הביתה, בתפילה היא חוזרת הביתה, היא מתרפקת על האבא שלה, על המלך שלה, על הקדוש ברוך הוא, על הקדוש ברוך הוא שלנו, היהודי. נבהלתי קצת, אבל אף אחד לא שמע.

נכנסתי פנימה לראות אם הכול בסדר. איילת ישנה. הנשימה שלה היתה סדורה. יצאתי שוב החוצה. אתם חושבים שאתם יודעים מי זה העולם, הוא הפוך על הראש אצלכם. קודם כל לרוץ, לדפוק, להרוויח כסף. איפה הציניעות? איפה הפשטות? לאן זה נעלם? זה לא עושה כסף. זה דופק את האנשים אם הם צנועים. אין לכם מטרה לרתום אליה את החיים שלכם, וגם המטרות שיש לכם כפופות לאדם עצמו. אז מצאתם מחקר שיכול להבטיח עוד שלוש שנים בחיים שלנו, אז מה? בשלב הזה שאלתי את עצמי אם לא הייתי שמח אם היו מוצאים דרך להבטיח את חייה של איילת. בסדר, אז אתם מוצאים דרכים חשובות, אבל לאן זה מוביל? מה עושים עם זה? זה כמו שבלול שחוזר אל תוך עצמו. השמים פתוחים, יש חופש, אפשר למצוא מוצא אל משהו מחוץ לעולם הזה, מחוץ לזמן הזה. למה אתם מתבטלים, רוצו, יש אלוהים, תנו לנשמה שלכם חופש. חופש, צעקתי בקול רם, חופש. פחדתי שמישהו יסתובב לאחור בגלל הצרחות שלי, אבל לא שמו לב. אף אחד לא שמע. עמדתי שם עירום לגמרי, הרוח עושה מה שהיא רוצה עם השערות שלי. נגעתי בגוף שלי, הוא היה עם כל הבגדים עליו. חזרתי אל עומדי. הכול היה מסביב כרגיל, אבל הרוח בלבלה הכול.

אתם רואים? אני יכול להיות עם בחורה והיא יכולה להרגיש לגמרי נינוחה אתי. היא יכולה ללכת לנח ולחייב לא צריכה בכלל לחשוש ממני. היא יודעת שאני לא אגע בה, היא יודעת שיש לי בה עניין מעבר לגוף. אתם מבינים את זה? מעבר למה שהגוף. נכנסתי פנימה והצצתי באיילת הישנה. היא היתה מכוסה לגמרי בשמיכה, מרוכזת בשינה, פניה באלכסון כלפי מעלה, רפויה. הרפיתי את גופי וחזרתי אל המרפסת. הרוח שרקת ולא היה לי עוד מה לומר. נכנסתי שוב פנימה, הבטתי סביב, מצאתי כורסה, שקעתי בה והתנמנמתי קצת. הדלת היתה עדיין חצי פתוחה.

שמעתי רעש. פקחתי את עיני וראיתי את איילת מביטה בי בעיניים טובות. "אני רואה שהספרים שיש כאן עניינו אותך, " היא אמרה.

"מאוד עניינו אותי. מה השעה עכשיו?"

איילת הביטה בשעון, "שש וחצי."

"וואו, עוד מעט ערבית."

"אתה רוצה לעשות משהו?"

"מה למשל?"

"אני יודעת? ללכת לסרט."

"אני חושב שאני אחזור לישיבה. צריך ללמוד."

"טוב, אמרה איילת, "אני אלווה אותך." היא סידרה קצת את הדירה ואני קמתי מן הכורסה

והתמתחתי.
"ישנתי טוב, " אמרתי.
"טוב מאוד, " היא אמרה, "כל מה שעשיתי לא העיר אותך."
"מה עשית?"
"שטפתי את הכוסות, הזזתי כמה דברים."
חיכיתי לה ליד הדלת. היא נעלה אותה ואנחנו ירדנו למטה.
"זה לא בסדר, " אמרתי. "בדרך-כלל אצל החסידים מקפידים לא לישון בבית של הבחורה לפני הנישואין."
"אתה חסיד?"
"כן. אני חושב. המשפחה שלי ממוצא חסידי."
"לא נורא, " היא אמרה, "הדלת היתה פתוחה. חוץ מזה, מה כבר אפשר לעשות כשישנים." שפשפתי את עיני ומתחתי את גופי. "זו היתה שינה טובה. נראה לי שאני אחרי את הכורסה הזו."
"היי, תראה מה מצאתי בתיק שלי." איילת הוציאה חפיסת שוקולד.
"אמא שלך שמה אותה בתיק?"
"לא, אני שמתי, אבל שכחתי ממנה. הנה, קח חצי." לקחתי.
"זה טוב, " אמרתי, "שכחת שם אולי עוד משהו?"
"לא, מה היית רוצה?"
"אני יודע? משהו טעים."
הלכנו יחד בשקט.
"ההורים שלי לא בבית, לא בא לי לחזור הביתה."
"איפה הם?"
"יצאו לחופש."
"באמת? מה הם עשו עם האח הקטן שלך?"
"לקחו אותו איתם."
"אז את לבד בבית?"
"לגמרי לבד. אני חושבת שאני אישן אצל מירה הערב."
"מה שלומה?"
"מי? מירה? בסדר."
שתקתי.
"רוצה לבוא לישון אצלנו בפנימייה?"
"עם דלת חצי פתוחה?"
צחקתי.
"אתה נהנה שם בישיבה?"
"נהנה זו לא המילה. חשוב לי להיות שם. אני מתקדם, אני לומד. למה את שואלת?"
"לא, רציתי לדעת. אתה כל פעם לחוץ לחזור ללמוד."
"תראי, אני בישיבת הסדר, אני עושה פחות צבא ובמקום זה אני אמור להיות בישיבה וללמוד. לא נעים לי שחבר'ה אחרים יעשו צבא ואני אסתובב סתם ככה."
"למה הלכת לישיבה?"
"למה הלכתי לישיבה? זה היה ברור לי שאני צריך ללכת לישיבה. תמיד הייתי דוס. אני יודע? טוב לי עם זה. זאת אומרת לא תמיד טוב לי, אבל אני מרגיש שאני שייך לשם. לא יודע."

הגענו לפתח בית-המדרש.
 "טוב," אמרתי, "מה השעה?"
 איילת הסתכלה בשעון, "חמישה לשבע."
 "אני צריך להיכנס לערבית."
 "טוב," היא אמרה והסתכלה עלי לכל אורכי.
 "להתראות," אמרתי.
 "להתראות."
 היא הלכה ואני נכנסתי. אחר-כך יצאתי בריצה, "אני אתקשר אלייך הערב," צעקתי.
 "מה?" התקרבתי. "אני אתקשר אלייך הערב."
 "אני אהיה כנראה אצל מירה."
 "אז אני אתקשר למירה."
 "יש לך את מספר הטלפון שלה?"
 "אני אמצא בספר טלפון."
 "טוב, להתראות."
 "להתראות."
 עקבתי אחריה במבט ואחר-כך פניתי לעבר בית-המדרש. בדיוק כשנכנסתי אמרו "ברכו".

באותו ערב הסתובבתי מבולבל ונסער. אני יכול עכשיו לנסוע. איילת בבית לבד. נהיה שם בבית לבד, ביחד. המוח שלי השתולל. לא ראיתי דמיונות מסוימים, נבהלתי מהם, אבל המוח השתולל. התרוצצתי בין ניסיון לדכא את כל זה לבין ניסיון לרכב על הגל של זה, להרגיש את החיים. לא ידעתי מה לעשות עם עצמי. איילת שם לבד בבית, תיסע אליה, היא רוצה שתבוא, היא מחכה לך, היא לא רוצה להיות לבד. התרחקתי מהטלפון, לא רציתי להתקשר אליה במצב כזה. הסתובבתי נסער לכאן ולשם. בסוף התקשרתי למחרת. סיימתי את תפילת שחרית מהר, לפני כל השאר, חלצתי תפילין והלכתי להתקשר אליה. מצאתי את מספר הטלפון של מירה והתקשרתי. ביקשתי את איילת.

"היי, שלום, מה קרה לך? חיכיתי לטלפון שלך אתמול!"
 "לא הרגשתי טוב," ענית, "לא היה לי כוח."
 "לא? מה קרה?"
 "לא יודע, אולי וירוס. הבוקר אני מרגיש יותר טוב."
 "כן? אתה חושב שתוכל לחכות לי ליד האולפנה היום כשייגמרו הלימודים?"
 הסתכלתי בשעון. "מתי זה?"
 "רגע. מירה, מתי אנחנו גומרות היום?" מירה ענתה לה משהו. "בשלוש," היא אמרה לי, "היום גומרים מוקדם, אתה תבוא?"

"טוב, יכול להיות," אמרתי. "זה בסדר? לא יכעסו אם יראו אותי שם?"
 "לא, אני לא חושבת, כעסו כשראו אותי ליד הישיבה שלכם?"
 "לא," אמרתי, "אבל..."
 "אבל מה?"
 "טוב, לא משנה, יכול להיות שאני אוכל להגיע."
 "טוב, לחכות לך?"
 "נראה," אמרתי, "אם אני לא אגיע, אני אשאיר לך הודעה במזכירות."
 "טוב," היא אמרה, "אני צריכה לרוץ, להתראות." הורדתי את השפופרת. אוףף.

הייתי שם מוקדם. הגעתי בעשרים לשלוש. לא ידעתי היכן להחביא את עצמי. לא רציתי שיבחינו בי. מה עושה בחור־ישיבה ליד אולפנה? האולפנה הזו היתה ביישוב לא מרוחק מהישוב שבו גרנו. רוב בנות היישוב שלנו למדו שם. היו שם גם בנות אחרות ממקומות מרוחקים בארץ שחיו שם בפנימייה. חיכיתי. אני מניח שאיילת ביקשה ממני לבוא כי היא רצתה שכולן תראינה אותי, אבל הזמן! אמנם עד עכשיו זה על חשבון הפסקת צהריים, אבל עוד מעט סדר צהריים ואני מבטל תורה, הכול בשביל שהחברות שלה תראינה אותי, אותנו, ביחד. השעה היתה עשרה לשלוש. לא יכולתי לחכות. נורא רציתי לראות אותה כבר. ניסיתי לראות מרחוק פרצופים בכיתות שחלונותיהן פונים לכיווני. לא יכולתי לזהות כלום. הסתכלתי בשעון כל דקה. בסוף נשמע צלצול והיה נשמע כאילו הבניין כולו נשם לרווחה. לא עבר הרבה זמן והמון בנות נדחקו דרך השער צורחות, צועקות, מפטפטות, צוחקות. חיכיתי לזו שלי. התביישתי. מסתובב עם ילדת תיכון, בחורה בת שבע־עשרה. ביקשתי לברוח. ננעצו בי כל מיני מבטים. חשבתי שאיילת תצא ראשונה. יצאו כבר הרבה בנות – היא עוד לא. חיפשתי את מירה, לפחות פרצוף אחד ממש מוכר. הכרתי פה ושם בנות, אבל היה לי לא נעים שהן רואות אותי. בטח הן שואלות את עצמן מה אני עושה כאן. לא נעים. החלפתי צבעים. בסוף, אחרי שהזרם הגדול של הבנות כבר יצא, ועכשיו היה רק טפטוף דק, יצאו פתאום איילת ומירה ביחד.

"הנה אתה," היא רצה אלי. חשבתי שבעוד רגע היא תחבק אותי. כנראה היא חשה בהסתייגות שלי, כי היא נעצרה קצת רחוק ממני. הצטערתי על שנעצרה תנופתה. "הכל בסדר אתך?" היא שאלה אותי.

"כן," אמרתי. "אני מחכה לך מעשרים לשלוש."

"באמת? חבל שלא אמרת לי, הייתי בורחת."

"לא נורא," אמרתי, "היה נחמד לחכות."

"באמת? היה בסדר?"

"כן," אמרתי, "איפה היית?"

"הלכתי עם מירה למזכירה, רציתי לבדוק אם לא השארת לי הודעה שאתה לא מגיע."

"למה לא יצאת לבדוק?"

"לא רציתי להתאכזב."

"טוב, אז עכשיו אני כאן," אמרתי.

איילת עמדה לידי ושתקה.

"היה לי סיפור," אמרתי, "כל הבנות האלה יוצאות ומסתכלות עלי. לא ידעתי איפה לשים את עצמי."

היא נראה שאיילת עייפה פתאום. "הן רגילות לזה," היא אמרה בטון מרוחק.

"זה קורה הרבה פעמים שמישהו מחכה כאן?"

"כן."

לא כל־כך הבנתי למה היא השתתקה ומה קרה לה. שתקתי גם אני.

"כל הפסקה הלכתי למזכירות לבדוק אם השארת הודעה," היא אמרה.

"מצטער," אמרתי, "קשה לי קצת לעזוב את הישיבה. אני מפחד מביטול תורה, לא נעים לי לעזוב כל

יום."

"אז יכולת לא לבוא," היא אמרה.

"נכון," אמרתי, "יכולתי לא לבוא, אבל באתי."

היה שוב שקט, אבל האווירה התרככה קצת. מירה התקרבה אלינו. "שלום," היא אמרה לי, "מה

שלומך?"

"בסדר," אמרתי, "אני מבין שהיית בת־לוויה לאיילת היום במסעות אל המזכירות."

"כן," היא אמרה וחייכה. העפתי מבט אל איילת, אבל היא עוד לא התרככה לחלוטין. "לא נורא,"

אמרתי, "בסוף הגעתי."

"ממתי אתה כאן?" שאלה מירה. "מעשרים לשלוש", אמרתי, מביט בשעוני תוך כדי כך, "למה אנחנו מחכים?"

"להסעה", אמרה מירה.

עמדנו שם וחיכינו לאוטובוס ואתנו עוד הרבה בנות. איילת היתה שתוקה.

"מה אתה לומד בישיבה?" שאלה מירה.

"גמרא", אמרתי, "מסכת כתובות."

"זה כל היום? כל היום אתם לומדים מסכת כתובות?"

"רוב היום", אמרתי. "אנחנו לומדים אותה גם בעיון וגם בבקיאות. בבוקר אנחנו לומדים בעיון, לפעמים גם אחרי-הצהריים, ובשאר הזמן לומדים בבקיאות."

מירה היתה קצת מבולבלת, "מה זאת אומרת עיון ובקיאות? איך אתם עושים את זה? איך זה נראה, מה..."

חייכתי. "בסדר", אמרתי, "אני אסביר. כשלומדים בעיון, לומדים לעומק. עוברים על הגמרא, עם תוספות כמובן, עם ראשונים, אחרונים, רי"ף, רא"ש, לפעמים רמב"ם. יש שיעור ומכינים לשיעור. כל יום יש שיעור. בבקיאות לא מתעכבים כל-כך, לומדים עם רש"י ותוספות וזהו. העניין בבקיאות זה הֶספֶק, בעיון זה העמקה, לימוד שיטות, פיתוח למדנות וזהו."

מירה אמרה, "אה."

"כשנכנסים פנימה מבינים את זה, זה די פשוט", אמרתי. "וחוץ מזה..." האוטובוס הגיע וכל הבנות שעטו לקראתו.

"וחוץ מזה?" שאלה מירה.

"וחוץ מזה האוטובוס הגיע", אמרתי. מירה צחקה.

"לא", אמרתי תוך כדי שאנחנו נדחפים קצת, "חוץ מזה לומדים חסידות, מוסר ועוד דברים."

נדחקנו פנימה לאוטובוס, איילת שמרה מקום עבורי, ומירה ישבה במושב שלפנינו כשהיא מסבה ראש לעברנו. "זה מעניין אותך, כל זה?"

"כן, זה מעניין, זה קשה לפעמים להתמיד, אבל זה מעניין. קשה לפעמים לקום בבוקר ולהמשיך ללמוד את אותו חומר שאתה לומד במשך שבועות, זה קשה, אבל כשנכנסים לזה זה בסדר."

"ו... איך אתה לומד, לבד? או..."

"יש לי חברותות", אמרתי, "קצת קשה לי ללמוד לבד. קשה לי להתרכז לפעמים. בפרט כשיש כל מיני הטרדות", אמרתי ולכסנתי מבט אל איילת, אבל היא כמעט שלא הקשיבה. היה שקט.

"מה? מה אמרת?" שאלה איילת. "אני מצטערת, הייתי בעניין אחר ולא שמעתי. מה אמרת?"

"לא, כלום", אמרתי, "רק הערתי שלא אכלת כנראה מספיק היום אז את נאלצת להסתפק בלשון."

אני מודה שזו היתה הלצה חלשה, אבל איילת כמעט שלא הגיבה. אחר-כך הגענו ומירה ליוותה אותנו עד לבית של איילת ואחר-כך אמרה שלום. כמעט הצטערתי על כך שהיא השאירה אותי ואת איילת לבד, לא ידעתי מה לעשות איתה. נכנסנו פנימה, הבית היה ריק.

"ההורים שלך עדיין בחופש?"

"כן", היא ענתה. "תסלח לי, אני עולה לחדר להחליף בגדים."

איילת נעלמה ואני שוטטתי קצת. היא ירדה אחרי מעט זמן בבגדים אחרים.

"אני מצטערת", היא אמרה, "אין לי כל-כך מצב-רוח כנראה."

"זה בסדר", אמרתי, "את רוצה שאני אלך?"

"לא, מה פתאום. אתה לא צריך ללכת. רוצה לאכול משהו?"

"בעיקר לשתות", אמרתי.

"משהו חם?"

"לא, קר."

ישבנו במטבח ואכלנו קצת וקצת פטפטנו, אבל איילת עדיין היתה כבדה.

"תגידי לי, היא אמרה כשהיא לא מסתכלת אלי, 'למה אסור לגעת לפני החתונה?'"

שתקתי קצת.

"זה בכלל לא קשור לחתונה," אמרתי.

"אלא למה?'"

"לטבילה."

"למה?'"

הייתי קצת נבוך להסביר.

"בזמן הבית, בזמן שהיה בית-המקדש קיים, כולם טבלו בגלל דיני טהרה. כל מי שהיתה לו טומאה כלשהי, צרעת, זיבה, כל דבר, היה טובל. הטבילה היתה כדי שהאיש יוכל להיות במחנה, להיכנס לבית-המקדש, לאכול מן הקורבנות, ממעשר שני, מכל דבר. גם נשים היו צריכות לטבול בשביל אותם דברים, אבל אצל נשים היתה טומאה רגילה שהיתה קשורה בווסת, במחזור. אישה שהיה לה מחזור היתה טמאה טומאת נידה, ואחרי שבוע היא טבלה והיתה יכולה לעשות הכול כרגיל. אחרי שנחרב הבית הפסיקו לטבול, נשים וגברים – אני מתכוון הפסיקו לטבול בגלל דיני טהרה – כי בזמן שהבית לא היה קיים לא היה מקום לדיני טהרה."

הרגשתי שאני מייבש אותה קצת, אבל הייתי נבוך עדיין, והדרך להתגבר על זה היתה לתת סקירה כללית. "את משתעממת?'"
"לא, בכלל לא, תמשיך."

"בכל אופן, בעניין נידה, אישה שהיה לה וסת, יש לה הגבלות נוספות חוץ מאשר דיני טהרה, וזה עניין הקרבה. עם אישה נידה אסור לשכב, אבל גם אסור לקרב אליה, כלומר קרבה של חיבה, מגע של חיבה אסור. כל זמן שהיא נידה. ברגע שהיא טובלת, מותר. העניין הוא שמרגע שבטלו דיני טהרות אחרי שחרב הבית, נשים הפסיקו לטבול באופן אוטומטי מייד כשהן היו צריכות, אחרי שהיה להן דם, וסת, והן טבלו רק אם הן היו נשואות, כדי שתוכלנה להיות עם בעליהן, זאת אומרת... כן, את מבינה?'"

"ואז מה שקרה הוא, שנשים התחילו לטבול רק לפני נישואין, זאת אומרת אני מבין שהיתה איזו תקנה לנשים לא לטבול שלא לצורך נישואין, בגלל שהיה ידוע שטבילה קודם לכן לא נעשית על-מנת לאכול חולין בטהרה אלא לצורך אחר. אבל זו תקנה מאוחרת. באופן עקרוני אין איסור על אישה לטבול קודם נישואין. מרגע שהיא עושה את זה, אין את כל האיסורים שמסביב."
נגמר לי כל האוויר אחרי שגמרתי להסביר את כל זה. איילת היתה תפוסה בזה. "תמיד אמרו לנו שאסור לגעת, וזה, לפני הנישואין," היא אמרה.

"זה נכון," אמרתי, "באופן עקרוני. אבל זה אסור, פשוט משום שלפני הנישואין נשים לא טובלות, רק לפני החתונה ממש, וכל זמן שהן לא טבלו הן אסורות מדין נידה. אני מצטער, זה בטח מביך אותך כל העניין הזה, אבל את שאלת."

"לא, זה בכלל לא מביך אותי, אתה פשוט בלבול אותי. אני חשבתי שאתה תענה לי את התשובות הרגילות, שאסור לגעת לפני החתונה בגלל, אתה יודע בגלל שצריך ש... אני יודעת, כל מה שאומרים לנו תמיד, שרק אחרי החתונה וזה, אבל לא זה מה שאמרת."

"נכון," אמרתי, "התלבשו על העניין הזה ועשו ממנו כאילו מלכתחילה היתה מטרה מהתורה שלא יהיה שום מגע בין בני-זוג לפני החתונה, אבל זה לא נכון, לפחות לא מבחינת ההלכה הפשוטה. יש לי

גם ראיות שפעם היו נוגעים אחד בשני, זה ברור ממקורות שונים שככה היה.

"טוב," אמרה איילת, "אז אנחנו משלמים את המחיר?"

"כן, ככה זה נראה," אמרתי.

"אתה בלבלת אותי לגמרי. לגמרי לגמרי."

באותו ערב לא חזרתי לישיבה. בתחילה חשבתי שאהיה בר-מזל אם אצליח לחמוק מבלי שהורי יידעו שהייתי ביישוב, אבל בסופו של דבר מצאתי עצמי משרך רגלי הביתה.

נכנסתי, והורי היו מופתעים, "מה אתה עושה כאן? אתה לא בישיבה?"

"באתי לנוח קצת," אמרתי.

אמא שלי אמרה, "אה, בסדר גמור, אתה רוצה לאכול?"

"כן," אמרתי והתיישבתי לאכול.

לא היתה לי מנוחה, ולשאלותיהם עניתי באופן חלקי. אבא שלי נכנס למטבח קצת אחרי שהתחלתי

לאכול, "אני רואה שלבחורה הזאת, נו איך קוראים לה, נו, אה, נו, אתה יודע."

"איילת?" אמרתי.

"כן, איילת, אני רואה שהשער שלה צומח, מה קרה, זה נגמר? היא כבר בריאה? אגב, לא שאלתי

אותך, אתה עוד בקשר איתה?"

עניתי בטון יבש, "כן, אני בקשר איתה."

"אה."

"היא, החליפו לה תרופה, התרופה החדשה לא גורמת לה לנשירת שיער, לכן הוא צומח שוב."

"אה, אז היא לא בריאה עדיין?"

"לא, היא גם לא חולה כל-כך, לכן היא מסתובבת, אני מניח שאם המצב שלה היה גרוע היו

מאשפדים אותה."

"זהו," אמר אבי, "בדיוק רציתי לשאול."

"לשאול מה?" הקשיתי עליו.

"למה, איך זה, נו, איך זה שהיא מסתובבת."

"לא, המצב שלה לא חמור מספיק."

"מה זאת אומרת?"

הבנתי פתאום מה אמרתי.

"לא חמור מספיק בשביל לעשות לה השתלה, לכן הם נותנים לה רק טיפול. הם מחכים לראות איך

זה יתפתח."

"איזו השתלה? מה יש לה?"

"השתלת מוח-עצם," אמרתי. "יש לה לוקמיה."

"אה," אמר אבא שלי, "אני מבין שדווקא אצל אנשים צעירים הם יותר אופטימיים בסוג כזה של

סרטן."

"כן," אמרתי, ככה גם אני הבנתי."

היה קצת שקט בינינו.

"טוב, תאכל," אמר אבא שלי, "אני לא אפריע לך."

למה לא אמרתי לו שכן, היא באמת הבריאה? הוא ממילא לא היה יודע. אם אחרי זה היו מחריפים

הדברים הייתי אומר לו שהמחלה חזרה. הייתי עייף. היה לי קשה לשקר. חוץ מזה אני בחור ישיבה.

ההורים שלי ראו טלוויזיה, קראו. אני הסתובבתי, דיברתי עם עצמי, בסוף הלכתי לישון מוקדם.

אמא שלי שאלה אותי אם אני צריך עוד משהו. אמרתי שלא.
שכבתי במיטה והמחשבות רצו לי, דהרו לי לתוך המוח.

חזרתי למחרת לישיבה. חשבתי בתחילה להתקשר אל איילת בבוקר, אבל בסוף ויתרתי על הרעיון.
נסעתי לישיבה וכל הדרך שאלתי את עצמי אם עשיתי נכון שלא התקשרתי, אם הייתי צריך להתקשר,
אם לא הייתי צריך להתקשר, שיגעתי לעצמי את השכל.
אבל נראה שלא רק אני הייתי נבוך בדבר. גם איילת. היא לא התקשרה ולא באה, ואני לא כל-כך
הצטערתי על זה, למרות שמאוד מאוד רציתי לראות אותה.
ביום שישי נסעתי הביתה לשבת. בזמן האחרון כמעט שלא נשארתי לשבתות בישיבה. בתחילה
הוכחתי את עצמי על זה, אבל אחר-כך אמרתי לעצמי שאולי זו דרך למנוע ביטול תורה. ככה אני יכול
לפגוש את איילת בשבת, ואחר-כך נחסך משהו מזה במשך השבוע ואני יכול ללמוד יותר.
בכל אופן, נסעתי הביתה.

היה שקט בבית ביום שישי. אחי ואחיותי לא היו בבית משום מה, והיינו רק אמא שלי ואני. גם אבא
שלי לא היה בבית.

הגעתי הביתה ונכנסתי אל החדר שלי. היתה שם קרירות נחמדה. התיישבתי והרגשתי את חוסר
השינה מכל השבוע, כאילו יחד אתי התיישב לו פתאום גם חוסר השינה. ישבתי והיה שם שקט. אחר-
כך ירדתי למטה ופטפטתי קצת עם אמא שלי. גם היא שאלה אותי על איילת ואני עניתי לה קצת.
הרגשתי לא בנוח שאני נמצא בבית שלהם – כך הרגשתי, הבית שלהם – ואני לא הולך לפי דרכם, לפי
מה שהיו רוצים ממני. הייתי עייף גם מזה ורציתי לעלות לחדר שלי לישון קצת. היתה דפיקה בדלת,
הלב שלי ניתר קצת ובפתח עמדה איילת, היא היתה לבושה במכנסיים. היא נראתה נחמד, משוחררת.
קצת הסמקתי, גם אמא שלי. אחר-כך אמא שלי שאלה אותה אם היא רוצה לשתות משהו אולי או משהו
כזה. איילת אמרה לא, והלכה לעברי. שאלתי אותה אם היא רוצה לעלות לחדר שלי והיא אמרה כן. אז
עלינו.

“אז זה החדר שלך?” איילת התבוננה סביב, בולעת בעיניה כל מה שהיה.
“כן,” אמרתי.

“מוזר להרגיש שהרב קוק מסתכל עלי,” היא אמרה.

“אני בדרך-כלל לא אוהב תמונות של רבנים, אבל הרב קוק זה משהו אחר.”
“למה?”

“לא יודע, אני אוהב אותו.”

“זה מפריע לך שאני עם מכנסיים?” איילת הסתכלה על הספרים שלי כשהיא שאלה. “לא. מפריע לך
שאני עם מכנסיים?” היא הסתכלה עלי וצחקה קצת. “לא.”

“טוב,” אמרתי, “חשבתי להחליף.”

“למה?”

“אני יודע? את יודעת שפעם גם גברים לא לבשו מכנסיים?”

“אז מה הם לבשו?”

“חלוק. אם תסתכלי בתחילת שולחן ערוך, בהלכות קימה בבוקר, אני לא זוכר אם קוראים לזה ככה,
בכל אופן בהלכות שנוגעות לקימה בבוקר, הוא מדבר רק על חלוק, הוא בכלל לא מדבר על מכנסיים.
אם אני לא טועה, ראיתי פעם באיזשהו מקום שיש מישהו שמתנגד למנהג החדש שגברים לובשים
מכנסיים כי זה לא צנוע.”

“באמת?”

“כן. אני לא בטוח שאני לא ממציא את זה, אבל נדמה לי שבאמת ראיתי את זה פעם.”

"יופי."

"חוקן מזה, אמא שלי תמיד לובשת מכנסיים."

"כן? אז למה היא נתנה בי כזה מבט כשנכנסתי?"

"אולי בגלל שאת נחמדה," אמרתי. "מה את מחפשת?"

"כלום, סתם מסתכלת."

"יופי," אמרתי, "אין יותר מדי מה למצוא."

"אם יש משהו שאני מתעב באמת," אמרתי, "זה הנשים שהולכות עם חצאית עם שסע. זה ממש

משגע אותי. אני חושב שזו פריצות. שתלכנה בלי. שתבואנה עם תחתונים מצדי, לא עם חצאיות עם

שסע."

"תציע להן."

"מה?"

"ללכת עם תחתונים."

"לא חשבתי על זה." אני מניח שהן הולכות עם תחתונים גם ככה, חשבתי, אבל לא אמרתי, לא

העזתי. נראה שאיילת באה על סיפוקה כי סוף-סוף היא התיישבה. על המיטה שלי. לא רציתי לשבת

איתה על אותה מיטה, אז התיישבתי על כיסא.

"מה שלומך?" היא שאלה אותי.

"בסדר," עניתי, "טוב."

היה שקט קצת. שקט נעים. מתוק. כל מה שרציתי היה לסגור את הדלת ולזלול אותה. היא היתה כל-

כך חמודה, והיה נראה שהיא מאוד מאוד מחבבת אותי אם לא למעלה מזה. למעלה מזה, אני בטוח.

ידיה היו בחיקה, ידי היו בחיקי. התפללתי לאיזה נס בדיוק כשהוא הופיע. שמחה, האח הקטן של

איילת, התגלגל לתוך החדר. "שמחה," קראה איילת בשמחה וחיבקה אותו ונישקה אותו הרבה. לא

הייתי בטוח אם כל הטיפול הזה לא היה מכוון באופן מקורי למישהו אחר. גם הוא נראה קצת נדהם.

אחר-כך היא שאלה אותו, "שמחה, איך הגעת לכאן, מה אתה עושה כאן?"

"חיפשתי אותך," הוא אמר.

"חיפשת אותי, איזה רעיון נהדר, בוא אני אתן לך נשיקה." והיא נתנה לו נשיקה גדולה וחיבוק כל-

כך חזק עד שכמעט פרחה נשמתי.

"הייתי אצל מירה," הוא אמר כששוב יכול היה לנשום, "והיא אמרה לי לחפש אותך כאן, שאולי את

כאן, אז באתי."

"יופי," היא אמרה. "בוא, אתה רוצה שאני אבוא אתך לגן משחקים?"

"לא," הוא אמר, "אני מעדיף להישאר כאן." צחקנו שנינו. "באמת רעיון מוצלח," היא אמרה.

צחקתי, וגם איילת צחקה. צחקנו הרבה ושמחה הביט בנו בתימהון. השתחררנו קצת. "יש משהו בחדר

הזה שגורם לצחוק," אמרה איילת וצחקה.

"כן, הרב קוק," אמרתי וצחקתי גם אני.

איילת מצאה את הרעיון מצחיק להדהים והיא צחקה עוד הרבה. נדבקתי ממנה וצחקתי שוב.

"אני רואה את הרב קוק הולך עם חצאית עם שסע," אמרתי, וצחקתי כך שהמלים לא יצאו ברורות.

"הרב קוק עם מה?" איילת שאלה תוך כדי צחוק. ניסיתי לחזור אבל לא כל-כך הצלחתי. בסוף,

כשהצלחתי, התחילה איילת להתגלגל מצחוק מחדש. "עם חלוק," היא אמרה והתגלגלה שוב. בסוף

הכול נרגע בין פרצי צחוק מזדמנים ושמחה שמביט ממני אליה חליפות. "בוא שב כאן," אמרה איילת

לשמחה והושיבה אותו לידה על הספה, מחבבת אותו. "מה שלומך? תספר לי מה היה לך היום בגן."

אבל שמחה סירב ורק התכרבל אליה עוד קצת. "אמממ," המהמה איילת וחיבקה אותו עוד קצת.

"אתה היית רוצה ילדים?"

"אני?"

"כן."

"לא יודע, לא חשבתי על זה."

"אני מתה על ילדים. אתה רוצה לשים את הראש שלך עלי, שמחה? רוצה לשים את הראש שלך עלי?" שמחה הנהן. איילת לקחה את ראשו ושמה אותו על ירכה. "הנה, תישן." שמחה באמת היה עייף, כך נראה. עיניו נעצמו בתחילה כרפלקס, אבל הוא היה פותחן שוב מפעם לפעם, מנסה לראות מה הוא מפסיד. אחר-כך השינה התגברה עליו והוא התכרבל, מחזיק את שתי ידיו צמודות סמוך לחזהו, ברכיו כורכות אותן. "איזה מתוק," לחשה איילת וליטפה את גבות עינו, "הוא כזה מתוק." ישבנו שנינו בשקט. אחר-כך איילת קמה והשכיבה את שמחה כהלכה על המיטה שלי. היא מתחה את גבה ושיחררה את ידיה. "כמעט נרדמת יחד איתו," אמרתי. היא חייכה, "איפה השירותים כאן?" "הנה," הצבעתי לה.

"את רוצה לשבת בחדר אחר?" שאלתי אותה.

"לא. אני נהנית לראות אותו ישן. חוץ מזה, אם הוא יתעורר ויראה שאני לא כאן, הוא ייבהל. נישאר כאן."

"הוא לא יתעורר מזה שנדבר?"

"לא. אין מה לדאוג."

ישבנו שם באווירה משפחתית.

"אני נורא רוצה ילדים."

"יש לך כוח לזה?"

איילת הנהנה.

"יש הפרש גדול מאוד ביניכם."

"שתיים-עשרה וחצי שנים. כשאמא שלי ילדה אותה אמרו שהיא היולדת הכי מבוגרת שהם מכירים."

"למה היא חיכתה כל-כך הרבה זמן?"

"אני לא רציתי שיהיה להם עוד ילד."

"באמת?"

"כן. הם שאלו אותי ואני אמרתי שאני לא רוצה עוד אח. הייתי הכי קטנה."

"פחדת שיהיה מישהו אחר שיקבל את תשומת הלב?"

"כןראה."

"ורק בגלל זה ההורים שלך לא הביאו עוד ילד?"

איילת הניעה ראשה לשלילה, "אני חושבת שזה היה תירוץ. היו להם כבר שלושה ולא היה להם כוח לעוד אחד."

"ואז מה קרה?"

"אח של אמא שלי נפל ביום כיפור."

"באמת? לא ידעתי."

"כן."

"אבל הוא לא נולד מייד אחרי יום כיפור."

"נכון. היו בעיות, אמא שלי לא הצליחה להיכנס להריון. כשהיא הצליחה כבר, היא היתה מבוגרת."

"והכול היה בסדר?"

"כן, הלידה עברה בסדר, לא היו בעיות."

היא הסתכלה אליו, "כזה מתוק."

הזמן התמתק לו בעוברו כשאילת הסתכלה פתאום בשעון ונבהלה. "אמא, כבר שבת, אני חייבת לרוץ. בטח ההורים שלי לא יודעים איפה שמחה." שמחה עדיין ישן. אמא שלי היתה בפתח. "איילת, ההורים שלך התקשרו, הם מאוד דואגים, הם לא ידעו שהאח שלך פה."

"כן," אמרה איילת והרימה את שמחה בחופזה. הוא שם את ראשו על כתפה, ממשיך לישון. "אני רצה להתראות." היא הספיקה לסובב איכשהו את ראשה אלי ונחפזה במדרגות. "תיזהרי," צעקה אמא שלי אחריה, אבל איילת כבר לא היתה. אמא שלי ירדה למטה ואני חזרתי לחדר. איילת הלכה ושבת באה, הוצאתי בגדים מהארון ונכנסתי להתקלח. התלבשתי ויצאתי עם אבי לבית-הכנסת.

אני חושב שבאותו זמן הגענו להשתוות. מדי פעם יכולתי להבחין אצל איילת בעיונות כלפי. היה לי קשה עם זה. יותר מזה, זה בלבד אותי. לא ידעתי אם היא רוצה אותי או לא. אם היא אוהבת אותי או לא. אחרי השיחה שהיתה לנו על עניין הטבילה וכו' היה ברור שזה שאנחנו לא נוגעים אחד בשני זה לא באשמת. אני לא יודע מה איילת היתה עושה אם בן-הזוג שלה היה יותר מתירני ממנה. אולי אז היא היתה תופסת את תפקיד הדתייה והיתה מתמודדת עם זה, אבל המצב היה שאני הייתי הדתי יותר. באופן טבעי היא תלתה את אשמת המצוקה שהיתה בינינו בגלל המחסום הזה בדת, ולכן בי. אני הייתי הנציג הרשמי של הדת. העניין היה תלוי באוויר בינינו, וגם אצלה. כל האיסור הזה לא היה נהיר לה. זה דבר אחד לשמוע שיעור ממורה על הטהרה שיש בין בני זוג דתיים וכמה זה עושה אותנו רוחניים יותר ואיך אנחנו יותר מהחילונים שכל הזמן עסוקים רק בגוף. דבר אחר היה לחוות את זה. אני מניח שהיו לה ספקות רציניים כבר בשיעור. הם התגברו אחרי שהיא התנסתה. עכשיו, כשהיא הבינה מה מקור האיסור, פחת המתח. אני חושב שהכדור התגלגל עכשיו לצד שלה במגרש.

אני רוצה לומר עוד משהו. אני מתבייש בו. פעם הסתכלתי עליה מהצד כשהיא דיברה עם החניכים שלה וקצת השתוללה איתם. זה היה אחרי שהיא הפסיקה להדריך אותם. היא באה לבקר אותם בסניף. היא לבשה אז טישרט לבנה ושכחה ממני לגמרי. אני הייתי שם, אבל לא מבחינתה. היא נכנסה לעניינים והיתה יחד עם החניכים שלה. קשה לי לכתוב את הדברים עכשיו. היא התרוצצה ואני ראיתי את החיים שבה. ראיתי, יסלח לי אלוהים, ראיתי את השדיים שלה מתרוצצים מתחת לחולצתה וחשבתי על זה שזה דבר נורא שהבחורה הזו עלולה למות בלי להיות אף פעם עם גבר. אני מצטער על הדברים האלה. איני יכול למחוק אותם, הם היו אצלי והם קיימים אצלי.

ביום ראשון, כשעליתי לאוטובוס שנוסע לירושלים, ראיתי את מירה יושבת באחד הכיסאות. ניגשתי ואמרת לי לה בוקר טוב. היא הופתעה לראות אותי והזמינה אותי להתיישב עלידה.

"מה את עושה כאן?"

"אני בדרך לברית של חברים בירושלים."

"אז את לא לומדת היום?"

"אני אגיע לאולפנה מאוחר יותר."

"כשאני הייתי בישיבה תיכונית לא נתנו לנו ככה להתחפף."

"לא, אני יודעת, כאן זה מקרה מיוחד, קבלתי אישור."

"אה, יופי."

"מה שלומך?"

"בסדר, עינתי, מה שלומך?"

"בסדר, טוב."

"תגיד, אתה יודע מה קורה עם איילת מבחינה גופנית? זאת אומרת מה המצב שלה?"

"מה, גם לך היא לא מספרת?"

"היא לא מספרת לאף אחד. חשבתי שאולי לך כן."

"קצת, אמרתי, "בקושי."

"נו, ומה היא אמרה?"

"אני מניח שאת יודעת, שהמצב שלה לא חמור מספיק בשביל לעשות השתלה אבל היא גם לא

בריא."

"וזהו? זה כל מה שאתה יודע?"

"כן. למה? יש דברים חדשים?"

"לא, אני לא יודעת על שום דבר חדש, בגלל זה אני שואלת אותך. ראיתי את אמא שלה והיא נראתה

לי די עצובה, לכן שאלתי אותך."

"טוב, לאמא שלה יש סיבה להיות עצובה. אחרי שמאבדים אח ביום כיפור לאבד בת מסרטן זה לא

הכי משמח."

"היא עוד לא איבדה אותה!" אמרה מירה בנימת תוכחה.

"לא, כמובן, אמרתי, "התכוונתי שהיא עלולה לאבד אותה. רק זה כבר יכול להוציא כל אמא

מדעתה. ובטח אם היא כבר איבדה אח."

"כן, זה נכון. טוב, אני לא מקנאת בה."

"גם אני."

"אני חושבת שזה חלק מהעניין אצל איילת. שאם היא לא תדבר על זה לא יהיה קיים. זאת אומרת,

היא סיפרה לכולם, היא לא מחביאה את זה בכלל, אבל מעבר לזה אני חושבת שהיא קצת מכחישה."

"אני חושב שהיא רוצה להתמודד עם זה לבד, אמרתי, "היא לא רוצה לשתף אחרים בצרות שלה.

אני חושב שזה גם אומץ־לב."

"כן, יכול להיות. איילת היא בחורה אמיצה."

"כן, אמרתי, "ראיתי אותה פעם סובלת וזה לא היה נעים. היא משתדלת מאוד שאחרים לא יראו את

זה."

"כן. אני מאמינה. טוב, אין מה לעשות."

"כן, אמרתי, "אין מה לעשות. היא בחורה טובה, זה בסדר."

"היא בחורה מאוד טובה. אני מאוד אוהבת אותה."

"כן."

"היא גם מאוד אוהבת אותך."

הסמקתי באחת. מירה הבחינה בזה והיתה קצת נבוכה. "לא, באמת! היא באמת אוהבת אותך מאוד."

"כן? היא מעולם לא אמרה לי את זה."

"טוב, זה אופייני, אבל יש לה את הדרכים שלה להגיד את זה."

"כן, אני מניח."

"אתה זוכר אז, כשנסענו יחד מהאולפנה ואתה אמרת משהו על זה שאתם לומדים בישיבה חסידות? מה

זאת אומרת, כלומר, איך זה? איך אתם לומדים?"

חייכתי קצת אל מול גמגומיה.

"אנחנו לומדים ספרי חסידות: תניא, ליקוטי תורה, ר' נחמן."

"ואיך אתם לומדים את זה?"

"יש שיעור ויש גם כאלה שלומדים לבד או בחברות. גם שפת־אמת אנחנו לומדים, לפעמים נועם־

אלימלך, כל מיני דווקא הערב יש שיעור אם את רוצה לבוא.

טוב, אני מניחה שלבנות אין כניסה.

נכון, אמרתי בצער, לא, בעצם לא. זה, השיעור הזה דווקא הוא בבית של אחד האברכים. אשתו בדרך-כלל יושבת במטבח ומקשיבה. השיעור בסלון, וזה מטבח וסלון מחוברים. את יודעת, מטבח פתוח? אז זהו. היא יושבת במטבח, אני מניח שגם את יכולה לבוא.

לא, אני לא מכירה אף אחד, זה בטח יהיה מביך.

לא, אני לא חושב. אני חושב שאת יכולה לבוא.

לא צריך לשאול מישהו?

לא. כששואלים זה לא טוב. תבואי וזהו.

איפה זה?

נתתי לה את הכתובת והסברתי איך מגיעים.

טוב, נראה, אולי אני אביא אתי את איילת.

תביאי אותה, למה לא.

טוב, נראה.

אחר-כך היה שקט.

האנשים התאספו בבית שבו התקיים השיעור. פטפטו קצת לפני שיתחיל השיעור. הרב ישב לומד, מישוהו התיישב לידו ודיבר אתו קצת. אשתו של בעל הבית הגישה כיבוד והרב הסתכל בשעון. תלמידים אחדים הביטו גם הם בשעון, בעלת הבית שמה-לב לכך, סיימה להגיש והלכה לסדר לעצמה כיסא. כולם התיישבו והשתרר שקט. הרב פתח את ליקוטי מוהר"ן.

דיברתי אתכם כבר פעם על החלל הפנוי?

חלל הפנוי?

טוב, הוא אמר, נדבר על החלל הפנוי. פרשת בוא. הוא פתח את הספר, לרגע סגר אותו והסתכל בעטיפה ואחר פתח אותו שוב במקום שסימן לעצמו. ליקוטי מוהר"ן, תורה ס"ד, דיבור המתחיל 'בוא אל פרעה', יש? מי שהביא ספר, מצא.

הוא הקריא: "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אותותי אלה בקרבנו. ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים בם וידעתם כי אני ה' וכו', 'הנני מביא מחר ארבה בגבולך', כן? אז ר' נחמן מצטט את הפסוקים הראשונים מפרשת בוא, ספר שמות, ועכשיו הוא מתחיל את התורה שלו, כן? כולם אתי?" נשמעו מלמולי כן. אני לא הבאתי ספר, לא הסתדרתי עם ספרים.

הוא המשיך: "א. כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם, על מי היה מראה רחמנותו? ועל כן ברא את כל הבריאה מתחילת האצילות עד סוף נקודת המרכז של עולם הגשמי כדי להראות רחמנותו. וכאשר רצה השם יתברך לברוא את העולם, לא היה מקום לבוראו מחמת שהיה הכל אין-סוף. על כן צמצם את האור לצדדין, על-ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי, ובתוך החלל הפנוי הזה נתהוו כל הימים והמידות שהם בריאת העולם, וזה החלל הפנוי היה מוכרח לבריאת העולם, כי בלתי החלל הפנוי לא היה שום מקום לבריאת העולם כנ"ל. וזה הצמצום של החלל הפנוי אי-אפשר להבין ולהשיג כי אם לעתיד לבוא, כי צריך לומר בו שני הפכים: יש ואין. כי החלל הפנוי הוא על-ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם, ואין שם אלקות כביכול, כי אם לא כן אינו פנוי והכל אין סוף, ואין מקום לבריאת העולם כלל, אבל באמת לאמתו, בוודאי אף-על-פי-כן יש שם גם כן אלקות, כי בוודאי אין שום דבר בלעדי חיותו, ועל כן אי-אפשר להשיג כלל בחינת חלל הפנוי עד לעתיד לבוא."

"טוב, אז בואו נתחיל שלב שלב. קודם כל מהקטע הראשון על בריאת העולם." מישוהו זקף את האצבע לשאלה. הרב ביקש ממנו להמתין וסימן לו בידו, רק רגע. "הקטע הזה הוא קטע מקבלת האר"י. האר"י מתמודד כאן עם בריאת העולם. קודם כול הוא מסביר מדוע הקב"ה ברא את העולם. הוא אומר שהוא עשה את זה מחמת רחמנותו, שהרי אם אין ברואים אין על מי להראות את רחמנותו." הבחור שהרים קודם אצבע קטע אותו עכשיו, "הרב מקבל את העניין הזה על הרחמנות?" הרב התלבט קודם שענה, "אני מניח שאתה מתכוון שאין כל-כך הרבה רחמנות בעולם הזה. זה נכון. כלומר זה נכון ולא נכון, אני בעצמי שואל את השאלה הזו מדי פעם. בכל מקרה, זה לא עניין לעכשיו. אני מתכוון, זה לא שיעור בקבלת האר"י, זה שיעור ברבי נחמן, וזו רק ההקדמה. הייתי רוצה לקצר כאן כדי שיישאר לנו מספיק זמן לדון בדברים הלאה, שהם מבחינתי עיקר השיעור. אני מתנצל." הוא פנה אל התלמיד הזה, "אני מקווה שאתה מבין." התלמיד הנהן. "טוב, אז כפי ש... כפי שכבר... שכבר ציינו, אז יש העניין של הרחמנות. כך ר' נחמן מצטט את האר"י, 'כי השם יתברך מחמת רחמנותו ברא את העולם כי רצה לגלות רחמנותו, ואם לא היה בריאת העולם על מי היה מראה רחמנותו ועל כן ברא את העולם' וכו'. מה שהוא אומר, "הרב עצם את עיניו, "מה שהוא אומר, וניתן לראות את זה גם בהמשך, זה שרחמנות אפשר לגלות רק על מי שהוא מחוץ לך, ואם ישנו רק הקדוש ברוך הוא, הרי שאין על מי לגלות רחמנות, ובגלל זה, כך אומר האר"י שר' נחמן מצטט אותו כאן, בגלל זה הקב"ה ברא את העולם, כדי לגלות את רחמנותו על מישהו אחר. וכאן באה השאלה, איך יש מישהו חיצוני לקדוש ברוך הוא? זה באמת מה שבא עכשיו, אבל לא בדיוק איך יש מישהו חיצוני, אלא איך זה קורה, איך הוא נוצר. וכאשר רצה השם יתברך, אני מצטט מההמשך, 'כאשר רצה השם יתברך לברוא את העולם, לא היה מקום לברואו מחמת שהיה הכל אין-סוף'. אם הכול הוא אין-סוף, מאיפה באה מציאות סופית, שבמהותה היא שונה מאין-סוף? איך נכנס הסוף, שהוא הקיום של העולם הזה במציאות, קשה לומר 'מציאות', אני שואל את המילה הזו, במציאות של האין-סוף? האר"י, "כאן הרב סימן שוב למישהו שרצה לשאול משהו, שיחכה רגע, "האר"י מסביר את המכניזם, אם אפשר לומר, של הדבר הזה. הוא אומר, 'על-כן צמצם את האור לצדדין, ועל-ידי הצמצום הזה נעשה חלל הפנוי, ובתוך החלל הפנוי הזה נתהוו כל הימים והמידות שהם בריאת העולם'. אני לא מתכוון להתעכב על המכניזם של זה ולא להרחיב על זה את הדיבור, כי ר' נחמן מפרט על זה הלאה. מה שחשוב לענייננו הוא, שבחלל הפנוי הזה מאין-סוף, מאלוהותו יתברך כמו שר' נחמן קורא לזה הלאה, בחלל הפנוי הזה נברא העולם, ממנו התחיל העולם, ממנו התחילו הסוף והמידות והימים." הרב ענה עכשיו לשאלות. רובן היו טפלות בעיני. אחר-כך הוא המשיך. "עכשיו ר' נחמן ממשיך עם פרשנות ותוספת שלו: 'וזה החלל הפנוי היה מוכרח לבריאת העולם, כי בלתי החלל הפנוי לא היה שום מקום לבריאת העולם, כנזכר למעלה'. כן? ר' נחמן אומר שהחלל הפנוי הזה מוכרח לבריאת העולם, שבלעדיו לא היה העולם יכול להיברא. והוא ממשיך: 'וזה הצמצום של החלל הפנוי אי-אפשר להבין ולהשיג כי אם לעתיד לבוא, כי צריך לומר בו שני הפכים, יש ואין, כי החלל הפנוי הוא על-ידי הצמצום, שכביכול צמצם אלקותו משם וכו'. כן? אז ר' נחמן אומר כאן שאי-אפשר להשיג את העניין היום בהבנה שכלית משום שמדובר בדבר אחד שכולל שני הפכים, גם חוסר מציאות הקדוש ברוך הוא וגם מציאותו. כי אין מקום שאין שם קדוש ברוך הוא, אבל הוא צמצם את אלוקותו משם ולכן נדמה כאילו הוא לא שם. עד כאן חלק א' בתורה הזו. אני לא מתכוון לענות על שאלות עכשיו כי צריך להתקדם ועיקר התורה עוד לפנינו. אני ממשיך לקרוא: 'ב. ודע שיש שני מיני אפיקורסות. יש אפיקורסות שבא מחכמות חיצוניות ועליו נאמר (אבות פרק ב) 'ודע מה שתשיב לאפיקורס', כי האפיקורסות הזאת יש עליה תשובה, כי זאת האפיקורסות בא מחכמות חיצוניות, שהם באים ממותרות וכו'...' כאן אני מדלג, זה קשור לקבלה וזה לא מענייננו עכשיו. אני ממשיך אחרי כמה שורות במילים 'ועל כן', יש לכולם? 'ועל כן מי שנופל לאפיקורסות הזאת, אף

שבוודאי צריך לברוח ולהימלט משם, אך אף-על-פי-כן מי שנופל לשם, אפשר לו למצוא הצלה לצאת משם, כי יוכל למצוא שם את השם יתברך אם יבקשהו וידרשהו שם. אז ר' נחמן מדבר כאן על אפיקורסות שיש עליה תשובה. אני מדלג שוב ומתחיל מהמילה 'אבל' שבהמשך. יש לכולם? הרב חיכה קצת ואז המשיך בקול גדול יותר. "אבל יש עוד מין אפיקורסות, והם החכמות שאינם חכמות אלא שמחמת שהם עמוקים ואינם משיגים אותם ומחמת זה נראים כחכמות. כמו למשל כשאחד אומר סברא שקר בגמרא פשט תוספות ומחמת שאין למדן ליישב הקושיא שבא על-ידי סברא זו, על-ידי זה נדמה שאמר סברא וחכמה גדולה אף שבאמת אינו סברא כלל, כן יש כמה מבוכות וקושיות אצל המחקרים, שבאמת אינם שום חכמה, והקושיות בטלים מעיקרא, אך מחמת שאין בהשכל אנושי ליישבם, על-ידי זה נדמים לחכמות וקושיות, ובאמת אי-אפשר ליישב אלו הקושיות, כי אלו הקושיות של אפיקורסות הזאת, באים מחלל הפנוי, אשר שם בתוך החלל הפנוי אין שם אלוקות כביכול. ועל כן אלו הקושיות הבאים משם, מבחינת חלל הפנוי, אי-אפשר בשום אופן למצוא להם תשובה, היינו למצוא שם את השם יתברך, כי אילו היה מוצא שם גם כן את השם יתברך, אם כן לא היה פנוי והיה הכול אין-סוף כנ"ל. ועל כן, על האפיקורסות הזאת נאמר (משלי ב) "כל באיה לא ישובון", כי אין שום תשובה על האפיקורסות הזאת מאחר שבא מחלל הפנוי, שממש צמצם אלוקותו כביכול. רק ישראל, על-ידי אמונה, עוברים על כל החכמות, ואפילו על האפיקורסות הזאת הבא מחלל הפנוי, כי הם מאמינים בהשם יתברך בלי שום חקירה וחכמה, רק באמונה שלמה. כאן ר' נחמן ממשיך בעניין סובב כל עלמין וממלא כל עלמין, ואני לא רוצה להתעכב על זה.

"אז מה ר' נחמן אומר כאן? הוא שם גבול ליכולת החקירה שלנו ואומר שיש מקום שממנו יוצאות שאלות שאין עליהן תשובה, ובמקומות האלה, מכיוון שאין תשובה, גם אין אלוהים. הוא אומר "לכאורה", לכאורה אין אלוהים, משום שזה חלל הפנוי ושם נדמה שאין אלוהים, ואם היה ברור גם שם שיש אלוהים, העולם לא היה קיים.

"אני, אני רוצה... רק רגע תכף אני אענה, רק תתנו לי לפתח את זה ולהסביר.

"מה שר' נחמן עושה, הוא עושה כאן כמה דברים. קודם כול הוא לוקח את הדבר הכי בעייתי בשביל המאמין, המקום הלא הרמוני, הדבר שמשבש את ההרמוניה שבין המאמין לבין האלוהים, הקושיות הקשות שעצם קיומן מעיד לכאורה שאין אלוהים, והוא אומר שלא צריך לטשטש את המקום הזה. אין טעם. הרב עצם את עיניו. "אין טעם לטשטש את זה דרך מתן תשובות לשאלות האלה. אם יש לך מצוקה כמאמין בגלל שעולות אצלך שאלות שאין עליהן תשובה, הרי שרק תגביר את המצוקה הזו בכך שתיתן תשובות לשאלות האלה. קיום השאלות האלה מהווה מצוקה משום שיחד איתן באה האפיקורסות שאומרת שאם אין עליהן תשובה זאת אומרת שאין אלוהים. ר' נחמן לא מתווכח עם האפיקורסות הזו, ולא רק שהוא לא מתווכח, הוא גם אומר לנו שזו הדרך הנכונה. הוא לא מתווכח משום שהוא אומר שבאמת יש מקום שבו נדמה שאין אלוהים. מבחינת השכל, הרב כמעט צעק כאן, "מבחינת השכל אין אלוהים במקומות האלה. מבחינת השכל לא ניתן לענות על השאלות האלה, והמצוקות שהן מעלות הן מצוקות אמיתיות. המזור היחיד שיכול להיות הוא במישור של האמונה. אנחנו יכולים להאמין, כן? אנחנו יכולים להאמין שיש שם אלוהים. אנחנו לא יכולים לדעת את זה וגם לא להוכיח את זה. ר' נחמן מפיג כאן את המרירות שבאפיקורסות הזאת בכך שהוא לא נלחם איתה. הוא לא נלחם איתה בכלי המלחמה שלה. הוא מותר. הוא אומר שחוסר הימצאות האלוהים במקום מסוים, החלל הפנוי, ממנו באות השאלות הללו, חוסר האלוהים הזה מתויב דווקא מתוך האמונה שהאלוהים ברא את העולם. משום שהדרך היחידה לברוא את העולם היתה ליצור חלל פנוי שבו אלוהים לא מתגלה. ואין לנו דרך לגלות שם את האלוהים משום שאם הוא יתגלה שם, לא יהיה עולם. אומנם חוסר מתן התשובה מותר מקום לספק, אבל הספק הזה עצמו הוא הערובה לאמונה שלנו. דווקא בו מתגלה האמונה. אם לא יהיה מקום לספק הזה, אם לא ניתן לו לגיטימציה, אם לא נודה בו –

גם לא נוכל להאמין. דווקא כשמגיעים לחלל הפנוי הזה, הדרך היחידה להתמודד איתו, כפי שר' נחמן מביא בהמשך, היא השתיקה, ולכן משה רבנו היה ערל שפתיים, משום שהוא ידע את סוד השתיקה במעבר על-פני החלל הפנוי. לכן אומר ר' נחמן, לכן אנחנו קרואים עברים, משום שאנחנו יודעים לעבור על-פני החלל הפנוי, ומשום כך נקרא אלוהינו אלוהי העברים.

"בדרך-כלל האמונה באל אחד שברא הכול מביאה לניסיון מוחלט של הרמוניזציה. ישנה השתלבות של האמונה בשכל. השכל מביא צידוקים לתפיסה האמונית שהאל ברא הכול. אם הוא ברא הכול, הרי שהכול צריך להעיד על מציאותו. כשיש משהו שלא מעיד על מציאותו מנסים לתרץ את זה על-מנת לחזור אל ההרמוניה שמסבירה הכול.

"ר' נחמן אומר כאן שדווקא התפיסה שאומרת שאל אחד ברא את הכול מחייבת חוסר הרמוניה בנקודה מסוימת, והיא החלל הפנוי. אם מנסים להשלים את ההרמוניה גם שם ולנסות לתרץ את הקושיות שבאות משם – מסתבכים. וככל שמסתבכים – מסתבכים יותר. כתחליף, ר' נחמן מציע בנקודה הזאת לסמוך על האמונה. יש כאן נקודה מאוד עמוקה ומאוד קשה. השכל מקטרג בדרך-כלל על האמונה משום שהיא לא רציונלית. האפיקורסות שר' נחמן מדבר עליה היא לא העלאת שאלות תמימות אלא שאלות עם תוכן מהפך, עם תוכן אפיקורסי שכוונתו להוציא את האמונה מן המאמין או את המאמין מכלל האמונה. אז ביחס לסוג הראשון של אפיקורסות אומר ר' נחמן שניתן להשיב מלחמה שערה. ניתן לענות על השאלות ולנגח בהן בחזרה. באשר לסוג השני, הסיפור הוא אחר. השכל מלגלג על האמירה של האדם שהוא מאמין. הוא אומר שאתה מאמין משום שאינך יודע, ושלמעשה זוהי חצי מלאכה, זוהי בריחה מהתמודדות. המלחמה קשה כאן על המאמין מפנים ומאחור. אם היה יכול לוותר על האמונה אולי היה מוותר עליה, אבל הוא לא יכול משום שהוא לא יכול להכחיש את חוויית האמונה שהיא חוויה חזקה, והוא חווה אותה. כנגד חוויה לא יכולות להיות הכחשות. הוא היה שם, הוא ראה את זה, הוא חווה את זה. זהו. מצד שני, הוא גם לא יכול להיפטר מהשכל שלו. השכל אומר לו שיש כאן איזשהו, איך נאמר, חיפוף. יש כאן בעיה שבמקום להתמודד איתה בורח ממנה אל המפלט הנוח של האמונה. מה שר' נחמן אומר כאן הוא שזה נכון, יש כאן הליכה אל האמונה, לא בריחה אליה. אבל לא בגלל שהבעיה היא שלי, שאני לא מסוגל לענות על השאלה, אלא משום שאין תשובה לשאלה, משום שקיום תשובה הוא קיום אלוהים, ואם היה שם אלוהים לא היה שם עולם. זה מה שר' נחמן אומר, כך הוא מבאר את דברי האר"י. לפיכך אומר ר' נחמן, לפיכך האמונה במקום הזה אינה בריחה כי אם התמודדות אמיתית. הייתי אומר, כאן זכותו של האדם להאמין משום שהוא הגיע לגבול הטבעי, האמיתי, של השכל. ויותר מזה, יותר משיש כאן סתירה לאמונה יש כאן השלמה אליה, משום שחוסר הימצאותו של האלוהים כביכול באותו מקום, באותו חלל פנוי, היא בעצמה עובדה שמתחייבת מעצם האמונה. ולפיכך על החלל הפנוי ניתן לעבור רק באמצעות השתיקה, באמצעות האמונה."

אני חושב שאני עצמי שאלתי שאלה או שתיים, אבל אני לא זוכר אותן. אחר-כך שאלו עוד אחרים כמה שאלות והתווכחו ביניהם אחרי שנגמר השיעור. אני הלכתי לבד אל בית-המדרש. היה לי שיח ושיג עם עצמי ולא רציתי להפר אותו על-ידי דיבור עם אחר.

כשהגעתי לבית-מדרש ניגש אלי משהו ואמר לי שארוסתי התקשרה. אמא'ה, לא רציתי לדבר עכשיו עם איילת, אבל היא תיעלב אם אני לא אתקשר.

"הלו", אמרתי.

"שלום", היא אמרה, "מה שלומך."

היתה בהירות בקול שלה ושמחה. אני הרגשתי אטום.

"מבולבל", עניתי.

"אתה נשמע ככה. איך היה השיעור?"

"איך את יודעת?"

"מה איך אני יודעת? מירה אמרה לי."

שתקתי לרגע, נדהם.

"אה, נכון, סיפרתי למירה. רגע, למה לא באתן?"

"בוקר טוב אדון," היא צחקה, "התעוררת?"

קצת נפגעת מהגלגול.

"היה כזה שיעור חזק ששכחתי."

"כן? היה שיעור טוב?"

"הרבה יותר מטוב."

"יופי."

היתה שתיקה קצת.

"טוב, תראי איילת, אה, אני מבולבל קצת עכשיו בגלל השיעור, אני אתקשר אליך אחר-כך, בסדר?"

"בסדר."

"להתראות," אמרתי והנחתי את השפופרת. אני לא יודע אם היא ענתה. יכול להיות שהנחתי את

השפופרת תוך כדי שהיא דיברה.

מאוחר יותר התקשרתי שוב.

"שלום."

"שלום אדון, מה שלומך?"

"מה זה העניין הזה של אדון?"

"שום דבר, אני רק במצב-רוח טוב."

"יופי. את יודעת מה אמרו לי קודם?"

"מה אמרו לך קודם?"

"מישהו ניגש אלי ואמר לי שארוסתי התקשרה."

"ומה אמרת לו?"

"כלום."

"מעניין מאוד."

שתקתי.

"תגידי, מה קרה לך?"

"רוצה לדעת מה קרה לי? תפגוש אותי מחר."

"אבל..." רציתי להגיד שכבר מספיק ביטלתי תורה, והלוא באתי במיוחד לשבת על-מנת שלא

אצטרך לבטל תורה במשך השבוע. מילא.

"אבל מה?"

"לא, זה בסדר."

"אתה מפחד לבטל תורה?"

"לא, זאת אומרת, אני, לא נעים לי."

"בסדר, אני מבינה. דיברתי על זה עם מירה וסיכמנו שאנחנו מאוד מעריכות אותך שאתה לא רוצה

לבטל תורה."

טון הדיבור שלה קצת העליב אותי, אבל הרגשתי שהיא במצב-רוח טוב ולא רציתי לקלקל לה את

זה.

"אבל זה משהו מיוחד. שווה לבטל תורה בשביל זה."

"טוב, בסדר, אם את אומרת. מתי את רוצה להיפגש?"

"בסביבות חמש. בעיר?"

"בסדר."

"טוב, להתראות."

"להתראות."

הפעם היה נראה שהיא כמעט סגרה את הטלפון עלי. מעניין מה זה.

החברותא שלי של אחר-הצהריים לא שחט אותי כמו שחששתי. החלטתי שאני אאחר קצת לפגישה אבל אלמד עוד קצת. למדנו, אחר-כך הוא אמר לי, "תלך." אמרתי לו שיש עוד זמן. הוא הסתכל בשעון ואמר שאין. אז אמרתי לו שאני אאחר קצת. הוא לא רצה לשמוע מזה. "לך. הבחורה מחכה. לא נעים לתת לבחורה לחכות." החברותא שלי הוא צרפתי. נראה שהוא מבין בזה. סגרתי את הגמרא והרגשתי רחשי תודה אליו. "זה לא יחזור על עצמו," אמרתי לו בטון של חומרה כלפי עצמי. "יאללה, תלך כבר. היא מחכה." מילא. הלכתי.

איילת נראתה כמו הבוקר. היא הזמינה אותי לבית-קפה, אבל אני רציתי לשבת סתם על גדר. "מה נשמע?" שאלתי.

"מצוין," היא אמרה.

"מה כל-כך מצוין?"

"אני בריאה."

כמעט נפלתי מהגדר. "מה?"

"אני בריאה. עברתי אתמול בדיקה ומצאו שהכול בסדר."

לא ידעתי מה להגיד.

"מה זאת אומרת?"

"זאת אומרת שאני בריאה. אני לא חולה עכשיו."

"עכשיו?"

"כן, עכשיו. לפעמים המחלה חוזרת. לפעמים מגלים שזה פשוט זמן מנוחה בשביל המחלה ואחר-כך היא מסתערת שוב, אבל לפעמים לא. לפעמים הטיפול מועיל. יכול להיות שהטיפול שקיבלתי הועיל ואני לא חולה."

"לגמרי?"

"הסברתי לך שאין לגמרי. תמיד זה יכול לחזור. זה גם עלול לחזור יותר בחריפות, יותר חמור, אבל בינתיים אני לא צריכה טיפולים, לא צריכה בית-חולים, אני בריאה."

"באמת?"

"אהם, באמת." היא הנהנה בראשה.

לא ידעתי מה לעשות.

"בוא נלך לסרט," היא אמרה.

"חכי," אמרתי. "אני מבולבל."

היא צחקה צחוק של אושר ונתנה בי מבט שהוציא לי את הקישקעס.

"בוא, בוא נלך לסרט. אחר-כך נדבר."

"אבל מתי יש סרט?"

"יש בחמש וחצי. בדקתי."

"איפה?"

"יש, יש, בדקתי."
"את יודעת מה?" אמרתי, "אולי נלך לדירה שלך ונשתה תה?"
"לדירה שלי? אין לי דירה."
"לא, לדירה הזאת."
"אה, לדירה ההיא. רגע, אני אבדוק אם יש לי את המפתחות." היא בדקה.
"אתה בטוח שאתה רוצה ללכת לשם קודם ולא לסרט?"
"טוב, נלך לסרט," אמרתי בנימה של ויתור.
"אל תדאג, אני לא אוכל אותך, בוא, נלך."
קמתי מהגדר והצטרפתי אליה.

אני לא יודע על מה דיבר הסרט. פשוט ישבתי ובהיתי בו ושמעתי מה נאמר ואת המוזיקה. רציתי לשים את ידי סביב איילת אבל לא עשיתי את זה. לא ידעתי בשביל מה אני שם. אחרי כרבע שעה היא לחשה לי, "אתה רוצה לצאת?" היה לי לא נעים והמהמתי קצת בגמגום. "נלך?" היא שאלה. אמרתי, "כן, אבל איך נצא, אנחנו נפריע לאנשים." יצאנו משתופפים ורצנו מהר לדלת היציאה. נפגשנו בחוץ וצחקנו.

"בזה נגמר הסרט," אמרתי.
"אתה מצטער?"
"לא. לא הצלחתי להתרכז."
"גם אני לא. בוא נלך לבית-קפה."
"לא, נלך לדירה," אמרתי.
"נלך לדירה," אמרה איילת.
"אני ויתרתי לך עם הסרט, את תוותר לי עם הבית-קפה."
"בסדר," היא אמרה, "נלך."
הלכנו.

"אז איך זה?" שאלתי אותה תוך כדי הליכה, "מה קרה?"
"שום דבר. פשוט התקשרתי לברר משהו עם הרופא שלי והוא אמר לי שבדיוק הגיעו התוצאות ושאני בסדר."
"אז למה הוא אמר לך קודם שהמצב לא מצדיק השתלה אבל צריך להמשיך בטיפול?"

"זה לא היה אותו רופא. חוץ מזה, הרופא ההוא התבסס על נתונים קודמים, מבדיקת מוח-עצם קודמת שעשו לי, עכשיו עשו לי בדיקה חדשה ואני בסדר."
"מתי? אז, כשפגשתי אותך בבית-החולים?"

"בדיוק."

"יופי."

"זה כל מה שיש לך להגיד? יופי?"

"מה את רוצה שאני אגיד?"

"שום דבר, אני סתם משחקת אתך. רוצה לשתות תה?"

"כן."

"למה?"

"אני לא יודע."

הגענו לשם ואיילת הסתערה על המטבח. אני הלכתי לשים את השרפרף לפני הדלת.

"אז מה עכשיו?" שאלתי את איילת מעל כוסות התה.

"מה עכשיו?"

"לא יודע. אני שאלתי ראשון."

"לא יודעת גם כן."

"זה עלול לחזור."

"כן, זה עלול לחזור."

"זה קורה?"

"כן, זה קורה הרבה. שאלתי את הרופא והוא אמר לי."

"ומה אז?"

"אז? טיפולים, השתלה, אתה מוכן לא לקלקל לי את המצב־רוח?"

"כן," אמרתי, "סליחה."

"אתה לא צריך להתנצל."

"איך אמא שלך?"

"אמא שלי בעננים. חשבתי שעכשיו היא תפסיק לשמור עלי ככה, אבל היא בקושי הרשתה לי

ללכת."

"את שואלת אותה?"

"כן. זה לא עניין של לשאול, היא שואלת אותי לאן אני הולכת, ואז היא אומרת את דעתה."

"ואם אתן לא מסכימות?"

"תלוי מתי. בדרך־כלל אני משכנעת אותה."

היה שקט.

"אתה רוצה שאני אלווה אותך לישיבה?"

"כן."

קמנו לצאת. אחר־כך הלכנו בשקט. כשהגענו לישיבה נפנית אליה וראיתי שיש לה דמעות בזווית

העין. "להתראות," היא אמרה לי והרימה את ידה לנופף לי לשלום. "שלום," אמרתי. לא יכולתי לעזור

לה. פניתי אל בית־המדרש.

כבר בערב הקודם הרגשתי שאנחנו נסחפים זה מזה. הלהט שהיה בי נגוז. לא יכולתי לחדש אותו ולא

ידעתי איך נמשיך. לא ידעתי מאיפה יהיה לי הכוח להמשיך אל משהו חדש ולא ידעתי לאיזה כיוון.

שאלתי את עצמי אם זהו, אם הסיפור נגמר, ולא ידעתי. ניסיתי לקחת את הדברים לכיוונים שונים ולא

הצלחתי. ניסיתי להבין מתוכי מה אני מרגיש באמת, והרגשתי שאני מכווץ את הלב ללא תועלת. זה

היה המצב שבו הייתי כשאיילת ביקשה ממני לפגוש אותה באותו יום, ואני חושב שהיא הרגישה אותו

דבר אצלה. לא יכולתי לעזור לה. גם לעצמי לא.

אני יושב בסדר צהריים עם החברותא שלי. הוא קם לארוון הספרים להביא ספר שאנחנו נזקקים לו. אני

מסתכל מולי ורואה את איילת הולכת בבגדי כלה. היא פוסעת בין הסטנדרים, מסביבה אורחים והיא

מדברת איתם בחינניות כהרגלה, לא נראית לחוצה בכלל, מחלקת מעצמה בשווה לכולם. היא נראית

נפלא. החברותא שלי מגיע. "אוהו," הוא אומר לי ומעביר את ידו אל מול עיני. אני מנער את ראשי.

"על מי אתה חולם? על החברה שלך?" "לא חולם על כלום. בוא נלמד."

אחרי ארוחת הערב אני מותיר לעצמי זמן. אני יושב על הספסל הציבורי שעליו ישבנו איילת ואני

ומסתכל קדימה. שוב אני רואה הכול. את עצמי איני רואה. אני רואה את איילת ואת אמא שלה ואת

החופה, ועיני זולגות דמעות. איני יודע בשל מה. איני יודע בשל מה.

הלכתי אל הרב. תפסתי אותו לפני שהיה אמור ללכת לדבר עם מישהו. הוא ראה איך אני נראה והסכים לדבר אתי.

סיפרתי לו.

"כמה זמן אתה אומר זה נמשך?"

"בערך חודשיים," אמרתי.

"ואתם יודעים לאן זה הולך?"

"מה, מבחינת חתונה?"

"למשל,"

"קשה לדבר על משהו. היא אומנם בריאה עכשיו, אבל אי-אפשר לדעת מה יקרה הלאה, חוץ מזה היא צעירה, וחוץ מזה אני לא חושב שזה העניין עכשיו."

"אני לא חולק עליך. לא אמרתי שזה העניין עכשיו, אבל רציתי לדעת." הוא דיבר בשלווה, מביט אל ידיו.

"לא, אנחנו לא מדברים על נישואין או משהו כזה."

"ומה נראה לך מבחינתה? היא נראית לך רצינית?"

"כבחורה? כן היא בחורה רצינית."

"כן? היא לא מנסה לנצל אותך או להשתמש בך או משהו? לא שאני רומז למשהו, אני רק שואל, אני לא מכיר אותה."

משכתי את ראשי הצידה, "אני לא, אני לא יכול לדעת. ממה שנראה לי, היא לא מנסה משהו. היא בחורה רצינית, היא מכבדת אותי, כך נראה לי."

"כן? אני שוב אומר, אני לא מנסה לרמוז למשהו חס ושלום, אני רק שואל."

"כן," אמרתי, "לא, אני לא חושב שהיא מנסה לנצל אותי או משהו." נזכרתי בהורים שלי.

"טוב, תראה, בקשר למה שאתה מספר, אם אני מריח נכון מתוך מה שאתה אומר נראה לי שאתה נמצא עכשיו בשלב שאין בו מה לעשות חוץ מלחכות. אני מבין שאתה שואל את עצמך אם יש משהו בכל זה ולמה אתה לא מרגיש וכולי, אבל אין מה לעשות בעניין הזה. אתה יכול... ר' נחמן אומר שיש העניין הזה של ארך אפיים, זו אחת התכונות שאנחנו מייחסים לקדוש ברוך הוא, כן? שהוא ארך אפיים. ר' נחמן מדבר הרבה על הנשימה הארוכה, על הארך אפיים, על הנשימה הארוכה שעוברת דרך האף. אתה אולי צריך לנשום נשימה ארוכה. אין משהו שניתן לעשות. ככל שתמשוך את עצמך יותר להבין את עצמך תסתבך יותר. מבחינה מסוימת זו בעיה קלסית של חלל הפנוי. אין תשובה, אפשר רק להאמין. במה? אני לא יודע. כשהשאלות הן על הקדוש ברוך הוא אפשר להאמין בקדוש ברוך הוא. אצלך? אני לא יודע. אולי להאמין בעצמך, אולי בעצם האהבה הזו, שהיא עצמה עומדת בסימן שאלה. אולי בבחורה, יותר עלמה מאשר בחורה, נערה. אני לא יודע. אני נוטה לחשוב שאתה צריך להאמין בעצמך. אל תנסה לשבור את עצמך כדי למצוא תשובה. תן לזמן לעשות את שלו. זה נשמע כמו עצת סבתא, אבל זה נכון. כך זה נראה לי."

"אני, אני מסכים. אבל בינתיים היא סובלת, כך נראה לי. בפעם האחרונה שנפרדנו ראיתי דמעות אצלה. אני לא יודע. אני מרגיש שאני כאן מתלבט ואני משאיר אותה שם באוויר. אולי היא צריכה

עזרה, סוף-סוף נודע לה שהיא תחיה, ואני נמצא כאן מסתובב סביב עצמי. לא יודע, זה קשה לי."

הרב שמע ולא הגיב. אחר-כך הוא הביט יותר מקרוב בכפות ידיו ואמר לי, "תראה, בקשר לדמעות לא צריך לפחד יותר מדי. אישה, דמעתה מצויה, ככה חז"ל אומרים, וזה נכון. בקשר לזה שהיא סובלת, זה יכול להיות נכון. השאלה היא מה אתה יכול לעשות. אם תערב אותה עכשיו בהתלבטויות שלך אתה עלול לבלבל אותה עוד יותר."

"זה לא בדיוק התלבטויות, קטעתי אותו, "זה שפתאום הכול הלך לי, כל האוויר יצא, כל האנרגיה שהיתה לי קודם והלהט, הכול ברח. פתאום אני לא יודע אם אני בכלל רוצה לפגוש אותה, זה פתאום, והיא בטח סובלת."

"אני הבנתי את זה, הבנתי. קודם-כול בקשר ללהט, אני לא בטוח שאצלך כשהלהט יורד זה כל-כך גרוע."

חייכתי ומחיתי דמעה שברחה לי תוך כדי שדיברתי.

"וחוץ מזה, חוץ מזה, הרב סימן למישהו שעמד עליו שהוא תכף מסיים, "חוץ מזה בקשר למה שהיא סובלת, אפילו אם זה ככה, אין משהו שאתה יכול לעשות. יכול להיות שדווקא היא יכולה לעשות, כן? אם היא לא נמצאת באותו שלב כמוך, וזה יכול לקרות, בדרך-כלל אנחנו משליכים מעצמנו על אחרים וחושבים שאם אנחנו מרגישים משהו גם הם מרגישים משהו, ובמיוחד בסיפור... בסיפור כמו שלך זה ככה, אז יכול להיות שהיא לא בשלב הזה עכשיו ושהדמעות שראית באו מסיבה אחרת. לא משנה, אתה יכול אולי עכשיו להיעזר בה. תספר לה על מה שאתה מרגיש, זה עצמו יעזור לך, ואולי לשניכם, ואחר-כך אולי היא תוכל לעזור לך באמת. לא אתה לא חושב?" עניתי בהיסוס, "אולי."

"תנסה את זה, אני לא יודע, אולי לא, אבל אני חושב שזה שווה ניסוי."

"אבל היא צעירה, אמרתי. "צעירה,"

הרב צחק, "אצל נשים אין צעירות. מגיל מאוד צעיר הן נשים וגם אימהות. אתה יכול לבדוק את זה בעצמך. חוץ מזה, אם היא צעירה והיא לא יכולה לעזור לך, אין סיבה שתמשיך להיות איתה. תחכה. אני חושב שאתה טועה בעניין הזה. תיכף, אמר הרב לזה שעמד עליו. "טוב, אני צריך ללכת. אתה יכול לגשת אלי אחר-כך. אני לא בטוח שאני אהיה פנוי, אבל אתה יכול לנסות." רצייתי לשאול אותו בקשר לכל העניין של ביטול תורה שבא יחד עם כל הדבר הזה, אבל הוא כבר קם. הודיתי לו. הוא לחץ את ידי ואמר לי להתפלל. "הקדוש ברוך הוא מתאוה לתפילתם של צדיקים. מי יודע, אולי זה מה שהוא רוצה, שתתפלל אליו. אולי בגלל זה הוא עושה את זה." "כן," אמרתי.

"תהיה בשמחה," הוא אמר לי. "לך תסתובב קצת וזה יעבור. זה יבוא לבד."

"כן."

לא ידעתי עכשיו הרבה יותר מה עלי לעשות. יותר מאשר קודם כוונתי. אבל השיחה בכל אופן שחררה משהו. אולי עצם העניין שדיברתי על זה.

יומיים הסתובבתי מבולבל. באו אלי כל מיני חזיונות דוגמת מה שבא קודם על החתונה. לא ידעתי למה זה כל-כך קשה לי, אבל זה חזר על עצמו בצורות משונות ותמיד זה היה נראה לי סוריאליסטי. סבלתי מאוד. העולם היה עקום לפני. את הכול ראיתי כמו דרך מסנן שנתן צבע אחר לכל המתרחש. אני יודע שאיילת התקשרה כמה פעמים. לא עניתי. לא יכולתי. הרגשתי שאני מושך מן האשראי שבינינו ושבסוף אני אשלם. תכננתי שלכשיעבור זה אתקשר אליה ואסביר הכול. בינתיים לא יכולתי. לא יכולתי להסביר לעצמי מה אני עובר, לא כל שכן לה. היא היתה נבהלת. הוצאתי אותה מדעתי. אותה כוונתי אותה המוחשית, הקיימת. היא הופיעה פעמים אין-ספור במחשבותי בתמונות ובקול, אבל את אותה הממשית הוצאתי.

בסוף אותם יומיים ישבתי שוב על אותו ספסל שבכיכר כשנדמה היה לי שהעולם פתאום זו שוב ומתייצב. לא ידעתי למה זה קורה, אבל זה קרה. הפילטר שדרכו ראיתי את המציאות נעלם, ואני הרגשתי את עצמי יושב שם על הספסל. הוא אבן, אני גוף, נוכח, קיים, והעולם כמקודם. קמתי וניסיתי למשש את העולם שמולי, הרגשתי אוויר בין ידי, אבל ידעתי שהדברים יותר טובים עכשיו. שלחתי יד אל מצחי והרגשתי שאני

חם, אבל ידעתי שזה סימפטום של הסוף.
שוטטתי עוד קצת עם עצמי והלכתי אל חדרי לנוח. בדרך עצרתי. לא יכולתי ללכת סתם אל חדרי.
רגלי לקחו אותי אל הטלפון הציבורי. התקשרתי לאיילת.
"הלו?"
"שלום," אמרתי.
היתה שתיקה.
"אתה בסדר?"
"עכשיו יותר," אמרתי.
"איפה היית?"
"זו שאלה טובה. הייתי כאן בישיבה."
"למה לא התקשרת אלי?"
כשהיא אמרה אלי הרגשתי הרגשה חמה בפנים.
"לא יכולתי. הייתי מאוד מבולבל."
היא שתקה קצת. אחר-כך היא אזרה עוז ושאלה, "ממה? מזה שאני בריאה פתאום?"
"לא! מה פתאום, בכלל לא קשור."
נראה שרווח לה.
"אז ממה?"
"אני לא יודע. כבר בערב לפני שסיפרת לי על זה הייתי מבולבל. לא יודע. הרגשתי שהקרקע בורחת
לי, הרגשתי שאני לא יודע מה לעשות, שכל הכוח ברח לי, שאני לא יודע שוב מאיפה להתחיל."
"אהה,"
היה נראה שהיא לא מבינה על מה אני מדבר.
"זה בקשר אלינו. לא יודע, לפני כן היה לי להט, לא יודע, הכול התקדם בינינו, לפחות לגבי, לפי
קצב מסוים, לפי תוכנית כאילו, ידעתי כל פעם מה הצעד הבא, עכשיו פתאום הכול ברח ואני מצאתי
את עצמי עומד בתוך כלום, לא יודע לאן ללכת, לא קדימה לא אחורה, כאילו לעמוד באוויר. אני לא
יודע להסביר את זה."
"ועכשיו יותר טוב?"
"כן, אני חושב. אני חושב שיצאתי מזה. לא יודע, דיברתי עם הרב."
"וסיפרת לו? סיפרת לו עלינו?"
"כן. אני מצטער, לא היתה לי ברירה, הייתי חייב לדבר עם מישהו ולא יכולתי לדבר איתך. את
בפנים, פחדתי שלא תביני. גם אני לא הבנתי כלום. הייתי חייב מישהו מבחוץ, מישהו מלמעלה שיוציא
אותי."
"והוא הוציא אותך?"
"לא. זה העניין. הוא לא הוציא אותי, אבל הוא נתן לי לגיטימציה להרגיש ככה. הוא דווקא אמר לי
לא לעשות מאמצים לצאת מזה, רק לתת לזה להיות עד שזה יעבור."
"וזה עבר?"
"כן, אני חושב שכן. לא יודע, זה הכול נשמע כמו סינית. אפילו בשבילי. זה כמו מיסטיקה, אבל זה
משהו שעברתי. אני לא יודע להסביר."
"אתה לא צריך."
"אני מצטער שסיפרתי לו, לא היתה לי ברירה."
"אתה לא צריך להתנצל, זה בסדר. גם אני מדברת עם מירה, זה מותר לך."
"טוב, מילא, אני מרגיש עכשיו כאילו התרוקן ממני הכול. אני צריך קצת לנוח."

"תנוח. לך תנוח."
"מה שלומך? איך את מרגישה? את יודעת, כל הזמן חשבתי שזה לא בסדר שאני לא מתקשר אלייך, שאני לא מחזיר טלפונים, אבל לא יכולתי, אני מצטער."
"לא, זה בסדר. פחדתי, פשוט, שקרה לך משהו. לא ענית לטלפונים וחשבתי שאולי אתה לא שם. לא ידעתי לאן נסעת, חשבתי שקרה לך משהו רע."
"כן? מה למשל?"
"אני יודעת? הלכתי להורים שלך."
"הלכת להורים שלי? איזה אומץ."
"כן, בחיים לא חשבתי שאני אעשה את זה."
"מה אמרת להם?"
"לא, לא אמרתי כלום. אמרתי ששכחתי משהו שם כשהייתי בפעם האחרונה."
"כן? מה שכחת?"
"שום דבר. אמרתי להם שאני מחפשת את הארנק שלי ושאני לא מוצאת אותו. עלינו לחדר שלך וכמובן לא מצאתי אותו, אז אמרתי שאני אחפש במקום אחר."
"וזהו? הם לא שאלו שאלות?"
"לא, הם דווקא היו נחמדים, דאגו לי."
"כן?"
"אתה סיפרת להם?"
"מה?"
"אני לא יודעת, מה שקרה לך בימים האחרונים."
"לא. אני לא מדבר איתם על דברים כאלה."
"הבנתי."
"טוב," אמרתי.
"זה טוב לשמוע אותך," היא אמרה.
"טוב."
היה קצת שקט.

"את רוצה להיפגש?"
"מי? אני? כן, למה לא."
"טוב, אז נדבר מחר. עכשיו אני עדיין קצת מבוזבז."
"טוב, בסדר, תישן טוב."
"בסדר, אם את אומרת."
"כן, אני אומרת."
"לילה טוב."

למחרת נפגשנו בדירה. אני התעקשתי. איך שהגענו לשם ראיתי שטעיתי. גירדתי את ראשי והסתובבתי אל איילת, "אולי נצא, זה לא מתאים לי עכשיו כאן." "נצא," היא אמרה. בכלל, היא היתה מסויגת. הלכנו לאכול. יומיים כמעט לא אכלתי, פתאום בא התיאבון. אכלנו בגטים. אני הזמנתי בגט מפוץ וגם איילת הזמינה. כמעט גמרתי את שלי והיא אכלה מעט מאוד. "חשבתי שחוסר התיאבון עובר כשהטיפול נפסק," אמרתי. היא לא הגיבה. מילא. לא רוצה, לא צריך. גמרתי את שלי ואחר-כך גם את שלה ויצאנו.
"מה יש לך?" שאלתי.

"לא, שום דבר, " היא אמרה, "אני קצת עם עצמי."

"עכשיו את, " אמרתי.

"כן, עכשיו אני."

הלכנו שותקים. אני דווקא הייתי במצב־רוח טוב, יצאתי מזה, מכל הרע שהיה לי, עכשיו היא היתה במקום אחר.

"אז איך זה להיות בריאה?" ניסיתי.

"מה? בסדר, אני לא יודעת."

טוב. היה קשה איתה. היא הציצה בשעון, "אני מצטערת. אני חושבת שאני אסע הביתה."

"כן, " אמרתי. בקושי היינו יחד. טוב, מילא. ליוויתי אותה לאוטובוס וחיכינו שם בשקט. אחר־כך

היא נסעה. חזרתי לישיבה ברגל. מה אפשר לעשות?

לא ידעתי אם לנסוע הביתה לשבת או לא. בסוף החלטתי להישאר בישיבה. מה כבר יכול להיות? היא לא הולכת למות מחר. כבר הרבה שבתות לא נשארתי בישיבה. היה לי לא נעים.

השבת עצמה עברה בסדר, אבל מתפילת מנחה ואילך כבר הייתי חסר מנוחה. כשיצאה השבת מייד הלכתי לחדר, לקחתי כסף וקצת דברים ונסעתי הביתה. איך שהגעתי ליישוב רצתי לביתה של איילת. אמא שלה פתחה לי, "היא אצל מירה." הלכתי אל מירה. "הן שתיהן הלכו לדני." הרגשתי כמו בקומדיית טעויות. רצתי לבית של דני. דני פתח את הדלת. "בוא תיכנס, " הוא אמר לי. היו שם הרבה חברה' שלהם וביניהם גם איילת. היא שמחה לראות אותי, אבל לא היתה לנו פרטיות. ישבתי שם איתם. הרבה בזבוז זמן מבחינתי. זו היתה מין מסיבה מאולתרת ואני הייתי מחוץ למעגל. כעסתי על איילת שהיא לא עוזבת את המקום יחד אתי, אבל היא נשארה שם. הרגשתי שהיא מנסה לעצבן אותי. אלף פעם רציתי לקום וללכת אבל נשארתי בכל זאת. אחרי נצח זה נגמר ואיילת ומירה יצאו. יצאתי איתן.

"מה שלומך?" שאלה מירה.

"בסדר, " עניתי.

"איך היה בסוף השיעור הזה בחסידות?"

"השיעור בחסידות? אה, היה מצוין."

"כן? על מה זה היה?"

"על החלל הפנוי."

"על מה?"

לא היה לי כוח.

"לא משנה. אין לי כוח להסביר."

נראה לי שהיא קצת נעלבה, אבל לא התחשק לי להתנצל או להסביר.

כשהגענו להתפצלות איילת נפרדה ממנה ונשקה לה. מירה המשיכה אל ביתה ושנינו המשכנו לבר. היה

שקט. "אתה כועס שלא יצאתי אתך מייד?"

"לא מייד, " אמרתי, "אבל כן. לא יודע, באתי במיוחד מהישיבה, וגם..."

"וגם מה?"

"וגם בפעם האחרונה זה יצא ככה דפוק, ש... לא יודע, זה קשה."

איילת פרשה זרועותיה לצדדים ואמרה, "ככה זה. זה מה יש."

"משהו מסוים?" שאלתי, "משהו שאני יכול לעשות?"

היא הנידה ראשה בשלילה. הגענו לביתה.

"טוב, אז שבוע טוב," אמרתי.
"אתה יכול להיכנס," היא אמרה.
"מילא," אמרתי, "זה כבר לא משנה. להתראות."
"שבוע טוב," היא אמרה לי.
ונכנסה.

היה קשה לחזור לשייבה למחרת. פחדתי שהכול נגמר, הפעם מצידה. כעסתי עליה, אבל לא יכולתי שלא לזכור שבשבוע שעבר אני הייתי זה שניתק מגע. זמן חורף היה בעיצומו. איילת היתה בריאה בדיוק חודשיים. בט"ו בשבט הלכתי איתה לבדיקה. התלוצצנו שזה ראש השנה לאילנות ולגידולים. שבועיים אחר-כך, בסביבות ראש חודש אדר, היא קיבלה תשובה שהמחלה חזרה, והפעם בגדול.

איילת פיתחה באותו זמן אהבה לים. היא היתה נוסעת כמעט מדי שבוע לים יחד עם מירה. אני לא הורשיתי לכוף. למירה היה כבר רישיון וההורים שלה נתנו לה את האוטו. אמא של איילת לא מיחתה בה יותר מדי. היא הניחה, אני סבור, שלא נשאר יותר מדי זמן לבת שלה בכל מקרה, והיא רצתה לתת לה את כל מה שאפשר בזמן הזה. באותו זמן התחילו לדבר על השתלה ואני הייתי מלווה אותה כמעט לכל הטיפולים והבדיקות. פיתחנו עמידות והומור אז, ואיסור המגע היה קשה מנשוא. באותו זמן פיתחתי שנאה לדת ולהלכה, וזה הקשה עלי יותר ויותר. לפעמים הייתי מקווה שכל זה ייגמר ושאילת תלך לעולמה ואני אוכל להתחיל מחדש באופן בריא עם מישהי אחרת. שנאתי את המחשבות האלה, אבל נראה לי שגם איילת היתה שותפה להן באיזשהו אופן. נראה היה שיש לה ייסורי מצפון על כך שהיא עירבה אותי בכל זה. מדי פעם היו לה מצבי-רוח נוראיים והיא היתה מתנדנדת בין להט בפגישה אתי לבין קור וניסיונות לברוח. כל זה לא עזר ורק נבלל פנימה ליחסים בינינו, שבלאו הכי היו בהתגבשות. הזמן היה קשה מכיוונים שונים. דווקא ההורים שלי עזרו לי אז. הם לא כיהו בי ולא אמרו אמרנו לך. אני סבור בין היתר משום שהיתה לאיילת תקופה של בריאות והם ראו שבאמת אי-אפשר היה לדעת. חוץ מזה, היישוב כולו אהד את איילת באותה תקופה וכולם ניסו לעזור לה. אני חושב שגם זה השפיע עליהם. מכל עבר הם שמעו דברי הערכה עלי ועל הקרבת. מילא. כל זה קרה בזמן קצר מאוד. הוא היה דחוס מאוד ולכן היה נדמה ארוך ממה שהיה באמת. זו היתה שנה מעוברת ואנחנו כבר עמדנו בראש חודש אדר ב', חודש לסוף הזמן.

איילת הזמינה אותי ערב אחד להיפגש איתה בדירה. עכשיו היינו נפגשים בדרך-כלל בבית-החולים או בבית שלה, לא היה לה הרבה כוח להסתובב. שמחתי שנהיה קצת לכד. דיברנו על זה שזה חסר לנו. הגעתי לדירה. איילת כבר היתה שם. היא הכינה לשנינו תה. שתינו אותו ביחד. יכולתי להבחין בכך שהיא מתוחה. אחר-כך היא ניגשה לכיור ושטפה את הכוסות, עושה כל מיני דברים מיותרים תוך כדי. אחר-כך היא ניגשה אלי וליטפה את ראשי. הייתי מאובן. איילת לחשה לי, "אני טבלתי אתמול. כבר לא יכולתי יותר. הלכתי לים יחד עם מירה וטבלתי." היא עמדה מאחורי והחזיקה את ראשי. אחר-כך היא ניגשה לפנים. אני ישבתי. היא תפשה את ידי בידיה, משכה אותי וחיבקה.

אני לא זוכר הרבה מאותו ערב. זה היה כמו באפילה. אפילה רכה. מנהרה נעימה. אני זוכר שניסיתי גם אני לנגוע בה, אבל זה היה מגושם. אני חושב שהיא תכננה את זה כבר הרבה זמן ולכן ידעה מה לעשות.

זה היה זמן אווילי.
למחרת לא יכולתי להישאר ללמוד ונסעתי אליה הביתה. היא חיכתה לי ונראתה רגועה. הלכנו

לחדרה ונגענו שוב אחד בשני. היה כל-כך נעים ותמים. זה היה חם. אני זוכר שלא התנשקנו. לא יכולתי. איילת לא אמרה לי מעולם עד אז שהיא אוהבת אותי, וגם אז היא לא אמרה, אבל היא לחשה לי על האוזן דברים טיפשיים אחרים. בבית-החולים, כשהיינו שם, היינו מוצאים לעצמנו פינות נחבאות ומתחבקים או נותנים ידיים. זה נתן המון כוח. כאילו ירד גשם. המרירות התנקזה החוצה והייתי צעיר מאוד. היה לה אז אדום בלחיים, ואני זוכר שראיתי תקווה בעיניים של אמא שלה. זה לא היה יכול להימשך יותר מדי זמן. אחרי שבועיים איילת ראתה דם והיינו צריכים לפרוש. קצת קודם לזה קלטתי קריצה של רופא אחד של איילת אל רופא אחר. הוא סימן לו בידיו על איך איילת נראית מאושרת. הרופא השני אמר לו בלחש שכדאי שהיא תנצל את זה כמה שאפשר כי זה לא יימשך עוד הרבה זמן. הרופא לא ידע שהמחזור של איילת קרב וגם לא ידע על ההלכה ועל מה שעשינו. הוא התכוון למשהו אחר. הבטן שלי התכווצה כמו סכין.

בשבועיים או קרוב לשבועיים שהיינו אסורים זה על זה היה קשה מאוד. אני זוכר שהרגשתי שהמצב קרוב לאליםמות. הייתי כל-כך לחוץ והיה לנו כל-כך קשה להיות יחד בלי לגעת אחרי שגילינו מה זה, שכמעט רציתי לא לראות אותה, רק לא לעמוד בניסיון. זה היה בשבילי שיעור טוב, כי ראיתי שלא עזבתי את ההלכה ושאת רוצה לשמור.

איילת שנאה אותי על שכפיתי עליה את הריחוק הזה, אני בטוח בכך. אבל לא אני כפיתי, אם הדבר היה תלוי בי זה לא היה כך.

שאלתי את עצמי כל הזמן אם איילת תטבול שוב ואם הקדוש ברוך הוא ייתן לה את ההזדמנות, לא הייתי בטוח שהיא תחיה. היא הלכה ונעשתה שקופה. כל אחד יכול היה לראות שהיא חולה. מאוד. אני זוכר ששמעתי את אמא שלה מנסה, לראשונה, למנוע ממנה לנסוע לים. אבל איילת התעקשה. שמעתי את זה במקרה כשהייתי אצלם. גרתי אצלם כמעט אז. לא ידעתי מה נסגר וחששתי שאמא שלה תצליח.

בערב שאחר-כך הלכתי אל הדירה. איילת ואני לא סיכמנו כלום בינינו. הלכתי בכל אופן. דפקתי בדלת והיא היתה שם. באותו ערב שכבנו בפעם הראשונה.

אני בטוח לחלוטין שזה לא היה קורה אם היא לא היתה חולה כל-כך. היא ידעה וגם אני ידעתי, וידענו שזה לעולם לא יהיה אם לא נעשה את זה. היה שם ייאוש יותר מכל דבר אחר.

בערב שאחר-כך שוב הלכתי לשם. כמעשה שטן, דווקא באותו זמן פתאום הסתמן שיפור במצב. אנחנו היינו כבר בפנים ולא היה שייך לצאת.

אני זוכר שאיילת היתה בתחילה אתי, ואחר-כך היה קשה לתפוס בה. היא התחמקה. היא היתה מגיעה כמובן, אבל היא עצמה כמעט לא היתה שם. אני זוכר שתאוותי התחזקה ונעשתה אז אפלה, לא היה אכפת לי מה קורה לה. לא היה אכפת לי מה מצבה הגופנית. הייתי צריך אותה והיה נראה לי שזה מגיע לי. הייתי בוטש בה, נמצא איתה בזעם שוב ושוב. נכנסתי אל חושך, אל מקום שמעודי לא הייתי בו, ושאר העולם לא היה קיים. אני לא זוכר אם למדתי אז או מה למדתי. הייתי כמו פר עיוור.

באותו זמן, אני זוכר, הלכתי לחתונה של חבר. הכול היה שם כמו תמיד בחתונות של הישיבה, רק אני לא הייתי כמו תמיד. ראיתי את הכלה וראיתי את החתן ואת המשפחות ואת החברה רוקדים, ותפסתי באיזשהו שלב שאני אף פעם כבר לא אהיה שם. אפילו אם אתחתן, ואפילו אוהב את זה שאתחתן איתה, הדבר לא יהיה בטהרה. היה ברור שם שהכלה בתולה ושהחתן בתול ושהם עומדים לפני משהו חדש שמעולם לא עברו, ואני הייתי מהעבר השני, אבל לא בקבוצת הנושאים. היה ביני לבין שאר התלמידים מהישיבה שהיו שם מסך שלעולם לא יוסר. הייתי מחולל, יצאתי מן הקבוצה היחידה שהיה לי איתה מעולם קשר רוחני אל עולם אחר שבו לא היה לי מדרג. הסוד שלי ימות יחד עם איילת ואני אהיה כמו כולם, אבל לעולם לא.

אני זוכר שהיה לי כל-כך קשה שבכיתי. תפסתי פינה ובכיתי. מישהו ראה אותי, אבל אז כבר ידעו כולם על הקשר שלי עם איילת ועל מצבה. הוא הסיק כנראה שאני בוכה בגלל שאני לעולם לא אזכה למעמד הזה עם איילת. הוא עמד לידי וניסה להרגיע אותי, ואני לא ידעתי איך להפסיק לנצל את טוב ליבו ותמימותו.

בערב שאחר-כך איילת ביקשה ממני לפגוש אותה בדירה. שנאתי אותה אז, אבל נענית. אני חושב שהיא קלטה את מה שאני מרגיש, אבל היא התעקשה. לא התווכחתי.

נכנסתי לדירה והיא כבר היתה שם. היא הכינה תה. לא ידעתי אם לשתות, אם לשבת איתה בכלל. הסתובבתי נסער. היא הביטה בי וביקשה ממני לשבת. היא אמרה שזה לא יארך זמן רב. ישבתי לא מביט בה.

היא פתחה.

"תראה," היא אמרה, "אני מניחה שאתה כבר יודע שאני צריכה לבקש ממך סליחה. אני לא מתכוונת לעשות את זה. אני מבקשת שתקשיב עד הסוף. אני חייבת את זה." מילא. הקשבתי.

היה לה קשה מאוד לדבר. לבחור את המילים.

"אני הבאתי אותך עכשיו למצב הזה איך שאנחנו עכשיו ואני חייבת לך הסבר, על הרבה יותר ממה שאתה משער.

"אני. אני פניתי אליך אז בסניף. אני חייבת להתחיל אחרת.

"כשידעתי שאני חולה, דבר ראשון שעשיתי היה להפסיק להדריך. זה לא היה קל, אבל ממילא כבר התחלתי להשתעמם מזה אז. אני לא מספרת לך הכול. כשידעתי... כשידעתי, אז אמרתי לעצמי... כשידעתי שאני חולה, אז אמרתי לעצמי שאני לא הולכת למות לפני שאני אהיה עם מישהו לפחות פעם אחת. לא אמרתי את זה לעצמי. זה בא לי לתוך הראש. כאילו הדת וכל זה, זה דבר יפה, אבל זה כבר לא תופס לגבי, אני מחוץ למשחק. תמיד הדת היתה בשבילי קצת משחק. אני מתכוונת, האמנתי בזה וכל זה, ובני-עקיבא ופעולות ושירים וזה, אבל זה היה קצת משחק. כשידעתי, אז הייתי כבר בחוץ. לא הייתי חלק מהחברים שלי ולא מבית-הספר, הייתי במקום אחר. במקום הזה אין משחק. אני לא אומרת את האמת. לא אמרתי לעצמי שאני אהיה עם מישהו, אמרתי שאני אשכב עם מישהו, עם בחור." היא הסבה את ראשה חזק. "לא בדיוק אמרתי את זה, זו היתה מחשבה שנפלה לי לראש, כמו טיפה של גשם שנכנסת לך דרך השערות לראש. היו לי הרבה חברים, אבל לא יכולתי לחשוב על אף אחד מהם. חוץ מזה, נגעלתי מהמחשבה. שכחתי ממנה. היא היתה שם, אבל שכחתי ממנה.

"בשבת אחרי שעזבתי את ההדרכה הלכתי לסניף. השערות שלי עוד לא התחילו לנשור ויכולתי ללכת. הייתי סקרנית לראות פעם איך זה נראה כשמישהו אחר מדריך. כשאני מהצד, לא במרכז. באתי וראיתי אותך. אתה היית שם עם גמרא, ועד כמה שהיה זכור לי גם אתה היית תמיד בצד. תמיד דיברו על זה שאתה מוזר. אז אמרתי לעצמי שעכשיו כשאני מוזר ורק אני יודעת את זה, או לפחות רק מעטים יודעים את זה, וגם אתה מוזר, אז אולי אני אדבר אתך. אני לא זוכרת מה שאלתי אותך אז, אבל היית מעניין. אני זוכרת שכשהלכתי אחר-כך הביתה שמחתי כי חשבתי על זה שאולי אתה תוכל להגן עלי מהמחשבה שנפלה לי אז לראש.

"בשבת שאחריה שוב הלכתי לסניף. כולם אמרו לי שאני צריכה לתת למדריכה החדשה להסתדר לבד ושאסור לי להיות בסביבה כי החניכות שלי תראינה אותי ולא תתרגלנה למדריכה החדשה ככה. הלכתי בכל זאת ושוב היית שם. שמחתי לראות אותך ושוב דיברנו. אני לא זוכרת אם היתה עוד שבת כזו או לא, אבל אחר-כך כבר ראו עלי שאני חולה ונשארתי בבית.

"אני שוב לא מספרת את האמת. פחדתי שאולי באמת יהיה בינינו משהו וזה לא פייר לעשות לך את

זה כשאני חולה. זה לא היה צודק לגרום לך להתקשר אלי כשאני לא יודעת מה יהיה אתי.
"חיכיתי לך ונורא רציתי שתגיע," איילת הסתכלה אלי ונפשה כמו יצאה דרך עיניה. אני הייתי אטום.
היא חזרה להתבונן מטה. "כשהגעתי, נורא שמחתי. לא יכולתי לחכות שהחברים שלי ילכו כבר."
"את לא חשבת באיזשהו שלב, כאילו, להגיד לי משהו, לנסות להפסיק את זה כדי שאני לא
אסתבך?" הקול היה הקול של אבא שלי יוצא מתוך גרוני. היתה בו האשמה.
"כשבאת לבית-חולים בפעם הראשונה, אתה זוכר?" היא הביטה בי בתחנונים, "אתה זוכר כשראית
אותי שם? כשבאת במקרה, החבר שלך? תאונת דרכים?" לא יכולתי להביט בעיניה. "כן, אני זוכר."
השפלתי את עיני. "אז, אז פתאום הבנתי מה המשמעות של כל זה והחלטתי להפסיק. לא התקשרתי
אליך ולא באתי לבקר. רציתי לגמור את זה, אבל אז באת לבקר אצלי. אתה זוכר? אני כל-כך שמחתי."
לא יכולתי לשאת את התחנונים שבקול שלה. "זה היה בשבילי כאילו אתה החלטת להמשיך אחרי
שראית את הכול. ככה חשבתי." זה היה נכון, זה היה אחרי שההורים שלי דיברו אתי. ידעתי מה אני
עושה. "אני לא יכולתי," היא אמרה ופרצה פתאום בבכי, "לא יכולתי. אני כל-כך..." קולה אבד, "אני
כל-כך..." היא בכתה שוב והחווטה בידיה. הדמעות סנוורו אותה. "אני כל-כך אוהבת אותך." את
המילה אוהבת היא אמרה כמעט בלחש. כאילו היא רצתה לשחרר הרבה קול אבל יצא קצת. "אני כל-
כך אוהבת אותך. לא יכולתי לעזוב אותך. אני גם לא יכולה לעזוב אותך עכשיו. רציתי שאתה תעזוב
אותי. רציתי להראות לך איזה מכשפה אני, איזו מכשפה הייתי. לא התכוונתי להגיד לך את זה, שאני,
שאני ככה, שאני אוהבת אותך." היא הרכינה את ראשה ובכתה הרבה. "רציתי שתשנא אותי ותלך." היא
בכתה עכשיו שוב, יותר מאשר קודם. בכי כבד. "לא רציתי שתדע. לא רציתי לקשור אותך. אני כל-כך
טיפשה. אני כזו מרשעת." היא מיררה בבכי. אחר-כך היא כלאה את הדמעות וזקפה את ראשה. "אני לא
רוצה להתחבא. יש עוד דברים. אתה זוכר אז כשישבנו שנינו על הספסל הציבורי הזה? ואתה דיברת
על... אמרת לי ש... אתה אוהב אותי? אתה דיברת גם על פילגשות ועל פילגש. אז חזר לי הרעיון הזה.
הדבר הזה שחשבתי בהתחלה על בחור.

"אחר-כך סיפרת לי על הטבילה וכל המגננות שלי נפלו. לא יכולתי להילחם בזה יותר, אבל אז
חשבתי שאני בריאה ושיותר לא צריך את זה, שאולי נתחתן פעם." לא יכולתי לסבול את הבכיות שלה
שבאו עכשיו כל פעם עם הדיבור. החלטתי שאני אהיה קשה נגד הרגשנות הזו ולא אשכח. זה היה קשה
מאוד, הייתי צריך לעשות מאמץ להקשיח את עצמי. "כל הזמן זה ניקר לי כמו ציפור בראש. את לא
אוהבת אותי, את רוצה רק להיות איתו פעם, הוא בוכה בשבילך, את סתם לוקחת אותו, את סתם מרמה
אותו, את מכשפה. לא יכולתי להתגבר על זה, אבל אהבתי אותך. לא אמרתי את זה. ואתה באת והיית
אתי."

אחרי זה היא נחה קצת, אני חושב שהגוף שלה שם לה מגבלות. היא לא היתה בריאה. מאוד לא בריאה.
ולא היו לה הרבה כוחות.

היא המשיכה אחרי קצת זמן, כשהיא שיפרה את ישיבתה ותיקנה את קולה. היא דיברה עכשיו בקול
נמוך.

"חשבתי שיהיה לי זמן של חופש מהמחשבות האלה כשהייתי בריאה. אבל הציפור הזו המשיכה
להגיד לי את תהיי חולה, זה לא ייגמר, את מחזיקה אותו כדי שיהיה לך אותו כשתהיי שוב חולה, את
מרמה. לא ידעתי איך לספר לך את כל זה. התביישתי מאוד. לא הכרתי אדם כמוך אף פעם, אבל לא
יכולתי לספר לך. הייתי צריכה להיות חזקה, לפחות עם עצמי.

"מאז שהמחלה שוב באה, הכול חזר. אני כמו מטורפת. התנהגתי אליך לא יפה הרבה פעמים. אני
יודעת שאתה חושב שזה בגלל המחלה, זה לא, זה בגללי, אתה עם אישה מטורפת, עם בחורה חולה."

"הלכתי לים כל פעם עם מירה. לקחתי מאחותי ספר על דיני טהרה וקראתי אותו. הייתי שחורה, כמו שד, אבל קראתי אותו בכל זאת והשד חגג לי במוח. אחר־כך נסענו פעם אחת ואני אמרתי לעצמי, רק הפעם אני אכנס לים, רק הפעם אני אנקה את עצמי קודם, זה לא בשביל לטבול, זה רק בשביל להתרחץ. היה מאוד קר ומירה כעסה עלי שנכנסתי, אבל אני נכנסתי לים ומירה נכנסה כדי לשמור עלי. היא לא ידעה מכלל זה. הכנסתי את הראש שלי למים ובירכתי. אחר־כך יצאתי. באותו ערב נגעתי בכך בפעם הראשונה, והיה לי כזה שקט בלב, ראיתי שגם לך זה עשה טוב. חשבתי שזה בסדר, שניצחתי את השד, דווקא כשהלכתי בדרך שלו.

"אחר־כך שמעתי שאני הולכת למות. ידעתי את זה. הייתי בטוחה. לא הזמנתי אותך לכאן, טבלתי, אבל לא הזמנתי אותך, חשבתי שאולי אני אהיה כאן לבד. ידעתי שלא.

"אני לא יודעת איך לבקש ממך סליחה. בזמן האחרון אנחנו לא מדברים, רק, " היא עצרה כאן והעוותה פניה בשאט נפש, "רק הגוף. אתה אדם אחר. אני הבאתי אותך לזה. אני אמרת ואתה תישאר כאן. אתה כבר לא תוכל להיות בחור ישיבה כמו שהיית. אני מצטערת. אני לא בוכה עכשיו. אני מדברת אתך בקול יבש. הקדוש ברוך הוא יעניש אותי כפי שהוא רוצה. עוד מעט תהיה לו הזדמנות לזה. אני מקנאת בזו שתחתן איתך. אף פעם לא ראיתי בחור כמוך. אין עוד בחור כמוך." היא נשברה עכשיו ובכתה שוב.

"זהו, גמרתי, אין לי מה להגיד עוד."

קמתי, הסבתי את פני הצידה ומתחתי את עצמותי. זה היה כאילו ראיתי סצנה מסרט. הייתי רעב פתאום. שמעתי את איילת קמה גם היא. לרגע התקפדתי, חשבתי שהיא הולכת לגעת בי, אולי לחבק אותי. היא ניגשה לארון הספרים שהיה שם. היו שם מעט ספרי קודש. היא הוציא אחד מהם בארשת של התעניינות וגם סלידה. היא לקחה אותו בידה, אחר־כך היא הרימה אותו גבוה וזרקה אותו לרצפה בכוח אדיר. כמעט זינקתי אל הספר להרים אותו, אבל היא המשיכה. היא לקחה עוד ספר ועשתה לו אותו דבר, אחר־כך עם עוד ספר. היא ניסתה לאחוז כמה מהם בידיה ולזרוק אותם בזמנית. היא טלטלה את הארון בחוזקה. פחדתי שהוא ייפול עליה. אחר־כך היא נעמדה פתאום, גלגלי עיניה היו מגולגלים מעלה. היא הפילה את עצמה על הרצפה, משכה את הספרים, קרעה חלק מהם ואז היא התחילה לדפוק את ראשה ברצפה. "מה עשיתי לך? למה אתה שונא אותי? למה אתה נכנס לי בדמיונות כל הזמן? למה אני לא יכולה להיות עם מי שאני אוהבת? למה נתת לנו את התורה המחורבנת הזאת. אני שונאת אותך!" היא צרחה את זה, חששתי מהשכנים. "שונאת! למה אתה עושה לי את זה? מה עשיתי לך? מה אכפת לך שאני אחיה לפני שאמות? אני לא באה אליך בטענות שאתה הורג אותי. לא כעסתי עליך אפילו. אמא איבדה את אחיה, עכשיו היא תאבד אותי. אין לך כבוד, אתה פחדן, אתה מרכיץ לחלשים. מה אתה שווה? מה אכפת לך אם אני אוהבת אותו? מה אכפת לך אם אני אקח אותו קצת לעצמי? יהיה לך אותו אחר־כך, אתה לא תמות, אותך אי־אפשר להרוג. אתה יכול להרוג, אתה, תעשה מה שאתה רוצה, מסריח, אני שונאת אותך, למה אתה מציק לי, למה אתה מענה אותי? מה איכפת לך שאני אהיה פעם אחת שלמה לפני שאמות." היא קמה עכשיו, ניגשה מהוססת אל הקיר ותקפה אותו. לא היה לה במה לאחוז, הידיים שלה נעו על הקיר כמשוגעות. בסוף היא נעצרה, נרתעה לאחור ודפקה את הראש שלה בקיר בכוח כזה שנבהלתי. אחר־כך היא נפלה על הרצפה. הייתי בטוח שהיא איבדה את ההכרה, אבל אחר־כך שמעתי אותה שוב בוכה. רכנתי מעליה. היא היתה מקופלת כעובר ובוכה, רועדת.

לא ידעתי מה לעשות. לא ידעתי מה לעשות. ראיתי שהיא לא־ט־לאט נרגעת. לקחתי לעצמי מקום במרפסת של הסלון לא רחוק ממנה והבטתי בה. היא נרגעה לאט. בסוף הסבתי מבטי אל החוץ.

כמה זמן הייתי כך אני לא יודע. אני חושב כמה שנים. שנים של הילדות שלי, שנים שעוד לא הייתי, שנים של איילת. הכול רץ כמו בטירוף והיה איטי כמו נוצה כשהיא נופלת. הייתי בלי משקל וכמו בטון. לא יכולתי לזוז עד שלא יהיה לי שקט בראש. אם הייתי מזיז את הראש, הכול היה מתפרק. בסוף קמתי ופניתי אליה, איני יודע מתי. היא היתה ישובה שוב בכיסא כשעליה שמיכה והיא מרעידה. באותו זמן עזבתי את מלכי ואלוהי, עזבתי את הישיבה ואת הרב ואת הלימוד ואת הגמרא ואת קידוש השם. פניתי אליה. תפסתי אותה בשתי ידיה והרמתי אותה כפי שהיא עשתה לי בתחילה. היא היתה מבועתת, "מה אתה עושה?" היא לחשה כמו מסלקת כישוף, כמו מכשפה בעצמה. אמרתי לה, אמרתי לה, "אם את רוצה שאני אמחל לך, אם את רוצה לכפר על זה, אני מבקש ממך להיות אתי עוד פעם אחת אחרונה." גופה היה מקושט בעווית. אחר-כך הוא התרגע מעט בזרועותי, אחר-כך היא הפילה את ראשה על חזי ובכתה בשקט, לאט. זרועותיה היו סביבי, תופסות את חולצתי, חופנות אותה, והיא על חזי בוכה. זה היה בכי של נורמליות, ואני נרגעתי. נשקתי אותה על ראשה פעם ועוד פעם והעברתי את ידי על גבה. היא שחררה את ידיה מאחיזתן, מתחה אותן וחיבקה אותי שוב חזק. אחר-כך היא הרימה את ידה ומיששה את פני. נשקתי אותה עוד. היא עצרה. הרימה את ראשה ושלחה את שפתייה. רכנתי אליה ונשקנו. לאט אהבנו, בשקט, בצער, בגעגוע, באהבה, בתשוקה, בנחמדות, לאט עד שנמסנו.

אחרי זה לא היה עוד הרבה. איילת נפטרה אחרי זמן מועט. שבועיים ואולי חודשיים. היא עצמה נעלמה עוד קודם. גופה רזה מאוד והיה נתון במערכה אחרונה עם הסרטן. היא עצמה הבהיקה. פניה היו יותר שלווים והיה לה רוגע. הגוף שלי זעק אז. הוא היה רעב, אבל איילת היתה כבר מהצד השני. לא היה שייך בכלל לקרב אליה, חוץ מזה שלא רציתי לשבור את השלווה אליה היא הגיעה. היא היתה מביטה בי מדי פעם ואומרת שתשמור עלי. מילא.

היא עצמה הסתלקה קודם לגופה. המכונות עוד החיו אותו זמן מסוים, עד שגם הן פסקו. בזמן שאחר-כך הייתי מבולבל מאוד. אני לא זוכר אם למדתי או לא. אני זוכר פעם אחת שהרב עבר לידי וליטף את ידי. הוא מעולם לא עשה כזה דבר, בדרך-כלל הוא היה מרוחק. לא נענית. הוא אמר לי, "איי-אפשר להתרחק מהקדוש ברוך הוא. אל תברח ממנו." מאיפה הוא ידע? אולי הוא לא. אחרי הבלבול הראשון שלאחר מותה לא ידעתי אם אני ראוי שהגמרא תסבול אותי. הייתי יושב שעות מולה וחושב עליה. אחר-כך בא בין הזמנים ונגמר האילוץ ללמוד. הסתובבתי אז הרבה עם עצמי. בתחילה הייתי תוקף את עצמי בהלכה. הייתי אומר לעצמי שאני חוטא ופושע, וגם איילת, ואין לנו מקום יותר בשום מקום. ניסיתי לברר אם באמת היה מותר להלכה מה שעשינו. האם קיים היום דין פילגש או לא. אחרי כמה זמן הרגשתי שזה לא העניין. זה היה אז כשעברתי לשלב הבא. שכן מה זה חשוב אם זה מותר או אסור הלכתי? האם זה הקריטריון? בעבר חשבתי שהקו שחוצה בין קדושה לטומאה עובר דרך ההלכה. אם זה היה נכון, אם היה מותר לעשות מה שעשינו, אזי מה עם כל אותן פעמים בהן היינו יחד בפריצות? לפחות מצדי, בהוללות? ומאידך, אם זה לא היה נכון, כוונתי אם זה לא היה נכון לפי ההלכה להיות יחד, איך אפשר להסביר את הפעם האחרונה? היא היתה בקדושה. היתה שם תמימות והיה שם טוב. אני יודע את זה.

אחרי זמן אמרתי לעצמי שהכול בסדר ושלא חטאנו כלל, אבל גם זה לא התיישב אצלי. חלפו בערך שלושה חודשים מאז פטירתה עד שהתיישבתי. גם אם איני יודע איפה עובר הגבול, הקדוש ברוך הוא יודע, והוא ראה הכול, והוא ודאי יודע מה נכון. מסרתי את עצמי בידי וקיבלתי על עצמי את כל הייסורים שנובעים ממה שעשינו, כל עונש שמגיע לנו. גם עבור מעשי איילת. קיבלתי על עצמי הכול. שתנוח בשלום.

אני סבור שאת המעשה שעשיתי בסוף יחד איתה לא עשיתי מתוך הרצון לחטוא. בוודאי היו שם הרבה דברים, אבל אני חושב שזו היתה אחווה אנושית פשוטה אל מול הבורא. קיומו הוא מעיק, ואין אדם יכול לעמוד בו לפעמים. ראיתי אותה סובלת והייתי איתה. לא יכולתי להיות לצידו של אלוהים במאבק הזה. הצטרפתי אליה מולו.

עכשיו אני שלם יותר עם כל זה. איני מבקש לקדש את אשר עשינו. זכיתי להצצה פרטית אל גן-עדן לזמן קצר מאוד. היהדות כולה היא ניסיון לסלול דרך לרבים. לא המעשה – מעשה האהבה – מעניין את ההלכה, כי אם המשפחה. המעשה עצמו יכול להוביל לגן-עדן כמו לגיהנום. כל זמן שנמצאים בתוך המשפחה, אין רואים. כל זוג יסתדר לבד. בימינו המעשה תפס את המקום העיקרי, ולא הילדים, ודאי לא המשפחה. איילת חייתה בזמן הזה, וגם אני. אם היא לא היתה מגיעה לזה בעצמה, אולי אני הייתי מביא אותה. הייתי רוב הזמן שותף פסיבי. אבל שותף בכל זאת.

בזמן האחרון אני לומד שוב. אני שמח על גבולות ההלכה. זה כמו אבנים. מוצקות, מובילות דרך, לא מתעתעות, נותנות משהו ברור, גבול. אני זקוק לזה, זה נכון. אני יושב על ספסלי אבן בירושלים וטוב לי עם המוצקות שתחת.

זה היה בוקר. איילת נפטרה באחרי-הצהריים שלפני. אצלנו מלינים את המת, בירושלים לא. בית-הקברות של היישוב היה קטן. איילת היתה בין החלוצים. היה יום קר ובהיר. אבא שלה ביקש ממני

להספיד אותה, להיות ראשון המספידים. הופתעתי מכך, אבל לא סירבתי. הורי היו שם ואמי דמעה.
אבי עמד לידה.

אמרתי שאני יודע שאיילת מתה ללא שקר. אמרתי אחר־כך שאני מקווה שבבוא יומי יהיה מי שיגיד
את זה גם עלי. מירה בכתה. אולי היא ידעה. חזרתי אל הקהל לשמוע את הרב שדיבר אחרי. הוא דיבר
על כך שאיילת מתה ללא חטא ומותה כפרה על כולנו. אולי.

אני חייב לסיים את זה במה שפתחתי. מי שעוררה אותי לכל זה היא הבחורה שלצידו. היא שאלה אותי אם נגעתי אי-פעם במישהי. כל זה עבר עכשיו בראשי לאחר שהיא שאלה. אני חושב שהיא נרדמה בינתיים. "כן", אמרתי, "נגעתי פעם במישהי." היא הנהנה לאט ואמרה, "גם אני. גם אני."

כל זאת יראה בפרגודך

והעבר כתמים.

א-ל מלך יושב

על כסא רחמים.